

SİVİL TOPLUM SİYASETİ DENETLİYOR
(RAPOR)
2015 ERKEN SEÇİMLERİNE DOĞRU
AK PARTİ, CHP, MHP, HDP ve SP'NİN
SEÇİM BEYANNAMELERİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ

Mine TUNCAY

SUNUŞ

Toplum ile devlet arasında elçilik yapan siyasi partiler, seçmenden mümkün olabilecek en fazla oranda oy alabilme çabası içinde olduklarından toplumun beklentilerine yönelik farklı vaatlerde bulunmaktadır. Bu vaatlerin yapıldığı temel kaynaklardan **biri parti programları diğeri de seçim bildireleridir**. Siyasi partilerin seçmen kitlesiyle kurduğu ilişkide her iki taraf arasında **bir sözleşme niteliğini taşıyan** bu parti programları ve seçim bildireleri ayrı ve önemli bir yere sahiptir.

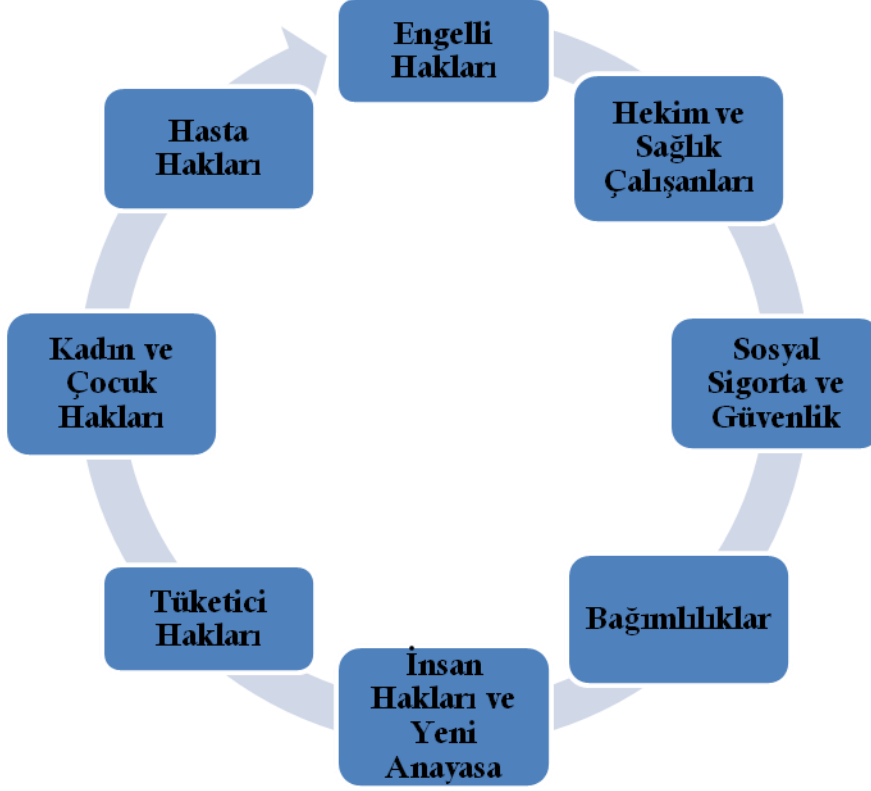
Her yeni seçim döneminde mecliste grubu bulunan siyasi partilerin seçim beyannameleri üzerinden “Önümüzdeki süreçte Siyasi Partiler tarafından atılmak istenen somut adımlar nelerdir? Siyasi partiler bu somut adımları için nasıl bir süreç öngörmektedir? Hangi temel alanlar önceliklendirilmiştir?” gibi sorulara yanıt aranmaktadır.

Yaklaşan 1 Kasım 2015 Genel Seçimleri ve 7 Haziran 2015 Genel Seçimi sonuçları çerçevesinde 2011 Genel Seçimine de yer vererek, Türkiye siyasi gündeminin bu sıcak günlerinde Partilerin Seçim Beyannamelerini değerlendirme ihtiyacı yeniden hâsıl olmuştur.

Bu çalışma kapsamında TBMM’de grubu bulunan 5 siyasi partinin seçim beyannameleri incelenmiştir. Çalışmada, siyasi partilerin 8 ana başlıkta; **Engelli Hakları, Hasta Hakları, Hekim ve Sağlık Çalışanları Hakları, Sosyal Sigorta ve Güvenlik, Kadın ve Çocuk Hakları, Alkol ve Madde Bağımlılığı, Tüketici Hakları, İnsan Hakları ve Yeni Anayasa alanları** için ne tür politikalar öngördüğü ele alınmıştır.

Her biri ayrı ve detaylı bir değerlendirme gerektiren bu tespitleri, partilerin beyannamelerinde sundukları şekliyle aktararak, ilgili politikalar hakkındaki mevcut durum ve çalışmaları kısaca kamuoyunun dikkatine sunuyoruz.

Aşağıda tabloda belirtilen başlıkların detaylı incelenmesi bulunmaktadır;

Anahtar Kelimeler; Hasta Hakları, Hekim ve Sağlık Çalışanları, Engelli Vatandaşlar, Sosyal Sigorta ve Güvenlik, Kadın ve Çocuk Hakları, Alkol ve Madde Bağımlılığı, Tüketici Hakları, İnsan Hakları ve Yeni Anayasa.

SİYASİ PARTİLERİN 2015 – 2011 GENEL SEÇİM SLOGANLARI

SİYASİ PARTİLER	2015 SEÇİM SLOGANI	2011 SEÇİM SLOGANI
 AK PARTİ	“Onlar Konuşur AK Parti yapar” (7 Haziran 2015) “İstikrar Sürsün, Türkiye Büyüsün” (1 Kasım 2015)	“Geleceğe oy ver, değişime yön ver”
 CHP	“Yaşanacak bir Türkiye sözü” (7 Haziran 2015) “Önce Türkiye” (1 Kasım 2015)	“Herkes için CHP”
 HDP	“Büyük İnsanlık” (7 Haziran 2015) “Büyük İnsanlık, Büyük Barış” (1 Kasım 2015)	“Biz’ler Meclis’e”
 MHP	“Bir Millet uyanacak, Türkiye’nin kalbi MHP’de atacak” (7 Haziran 2015) “Ülkenin Geleceğine Oy ver - Sen Bilirsin, Türkiye” (1 Kasım 2015)	“Sesime Kulak Ver Türkiye, Ses Ver Türkiye”
 SP	“Kendine Gel Saadet’e Gel Gel Hemşerim Sen de Gel” “Birlikteyiz, Saadet’teyiz”(7 Haziran 2015) “Yüreğinin Sesini Dinle Saadet’i Duyacaksın” (1 Kasım 2015)	“Güçlü Meclis, Güçlü Türkiye”

SİYASİ PARTİLERİN VAADLERİ

ENGELLİ HAKLARI

Başbakanlık Özürlüler İdaresi Başkanlığı verilerine göre; Türkiye'de engelli insanların oranı nüfusun yüzde 12.29'u. Bu oran yaklaşık 8.5 milyon insan demek.¹

• AK PARTİ

AK Parti'nin 2011 Seçimleri öncesinde açıkladığı seçim beyannamesi ile 7 Haziran 2015 seçimleri için duyurduğu beyanname arasında öz itibariyle farklılıklar yok. Birçok temel başlığın bulunduğu her iki beyanname de 2023 hedef olarak gösterildi.

AK Parti hükümet olduğu dönem içerisinde engelliler için yapmış olduğu hizmetlere yer vermiştir. Sosyal ve iş hayatı, eğitim gibi hakları açısından yapılacak düzenlemeler yer almaktadır.

Bununla birlikte, AK Parti 2011 Seçim Beyannamesinde 2023'te iç ve dış mekanlarda engellilere hayatı kolaylaştıran alt yapı düzenlemelerine varıncaya kadar engelli dostu bir ortam vaat ediyor.

Ayrıca AK Parti'nin, **1 Kasım'da yapılacak 26. Dönem Milletvekili Genel Seçimleri için** YSK'ya sunduğu listede, **6 engelli aday** bulunmaktadır.²

AK Parti 1 Kasım 2015 Seçim Beyannamesinde ise, engelli haklarına ilişkin önceki beyannamelelerine paralellik taşıyan vaatlerde bulunmakla birlikte, yeni beyannamesinde; engellilerin ihtiyaçlarına uygun konut ve çevrelerinin tasarlanmasına ilişkin çalışmalar yapacaklarına ve engellilerin bilgi ve iletişim teknolojilerine erişim imkânlarını artıracaklarına vurgu yapmıştır.

• CHP

CHP'nin 2011 Seçimleri öncesinde açıkladığı Seçim Beyannamesi ile 7 Haziran 2015 seçimleri için açıkladığı beyannamenin ikisinde de; engelli vatandaşların sağlık hakları, sosyal güvenlik hakları, toplumsal yaşamdaki yerleri, sosyal ve iş hayatı, eğitim gibi hakları açısından yapılacak düzenlemeler yer almaktadır.

Engellilere yönelik, eğitim ve rehabilitasyon, meslek edindirme ve istihdam, bakım ve koruma hizmetlerinin sunulması ve yaygınlaştırılmasının sosyal devletin temel görevlerinden olduğunu vurgu-

---

¹ http://www.tuik.gov.tr/PreTablo.do?alt_id=1017.

² Haberin İnternet erişim adresi: <http://www.haber7.com/partiler/haber/1563274-ak-parti-listesinde-6-engelli-aday-var>, 19.09.2015.

Kasım 2015 Genel Seçimlerine yaklaşırken, 19.09.2015 tarihinde kamuoyuna açıklanan bir veridir. Diğer Siyasi Partilerin adaylarıyla ilgili benzer bir veriye ulaşılmamıştır.

lamıştır. CHP, engelli yurttaşlarımızın fırsatlarını geliştirmekte ve toplumsal yaşamın her alanına erişimini artırmakta kararlı adım atacaklarını gerek 2011 gerekse 2015 seçim beyannamelerinde duyurmuşlardır. Ayrıca 2011 seçim beyannamesinde CHP, engelli çocuklarımıza ve gençlerimize özel eğitimin öncelikli görevleri olacağını, **Bakım Sigortası Yasası'nı çıkartarak; bakıma muhtaç tüm engellilere, yoksulluk ölçütü gözetmeksizin bakım hizmeti sunacağını vaat etmiştir.**

Buna ek olarak, 2011 tarihli Bildirgesinde, 13 Aralık 2006'da kabul edilen **Birleşmiş Milletler Engelli Hakları Sözleşmesi'ne** atıfta bulunan tek parti CHP'dir. Buna göre; *“Birleşmiş Milletler Engelliler Hakkı Sözleşmesi'nin devlete yüklediği tüm sorumlulukların gereğini yerine getireceğiz. Bu sözleşmenin Ek İhtiyari Protokolü'nün de en hızlı şekilde onaylanmasını sağlayacağız”* demiştir.

Ayrıca 2015 Seçim Beyannamesinde, **Korumalı İş Yerleri Yasası** çıkararak engelli yurttaşlarımızın çalışma hakkını güvence altına alacağı vaadinde bulunan CHP, engelli vatandaşların iş hayatına katılımının etkinleştirilmesine önem atfetmiş, diğer Siyasi Partilerin Seçim Beyannamelerinde bu hususta bu kadar detaylı bir düzenleme bulunmadığı tespit edilmiştir.

Bununla birlikte, engellilerin daha kolay sağlık hizmeti alabilmesi için, bütün hastanelerde engelli karşılama birimi oluşturulacağı, işleme engelliler için tercüman bulundurulacağı ve engelli vatandaşların hastanelere servis araçları ile randevulu olarak gelmesinin sağlanacağı beyan edilmiştir.

CHP 1 Kasım 2015 Seçim Beyannamesinde ise, engelli haklarına ilişkin önceki beyannamelerine paralellik taşıyan vaatlerde bulunmakla birlikte, yeni beyannamesinde engellilerin haklarını önemli ölçüde genişletici vaatler bulunmuştur. Bunlardan ilki **engellilerin tıbbi malzeme ve ihtiyaçlarını ücretsiz karşılayacağı**, ikincisi ise **tüm iş yerlerinin fiziksel koşullarının engellilere uyumlu hale getirilmesi için destek sağlayacağı** vaatleridir.

- **MHP**

MHP'nin 2011 Seçimleri öncesinde açıkladığı seçim beyannamesi ile 7 Haziran 2015 seçimleri için açıkladığı beyanname arasında öz itibarıyla farklılığın olmadığı tespit edilmiştir.

Her iki beyannamede de; Engelli bakım hizmetlerinin sosyal bir hak olarak kabul edileceği ve sosyal güvenlik sistemi içinde değerlendirilerek tıbbi, sosyal ve mesleki rehabilitasyon hizmeti ile ilişki, etkileşim ve işbirliği içinde sürdürüleceği yer almaktadır.

Engelli çocuğu olan muhtaç durumdaki ailelere sosyal destek ödemesi yapılacağı, engellilere araç - gereç desteği sağlanacağı, muhtaç durumdaki engelli vatandaşların aylıklarının yükseltileceği gibi hizmetlere vurgu yapılmıştır.

Diğer Siyasi Partilerden farklı olarak MHP 2015 Seçim Beyannamesinde, Engellilere yönelik şiddet olaylarında dava zamanaşımı kaldırılarak, harç ve benzeri mahkeme masraflarının alınmaması vaat etmektedir.

Ayrıca MHP, CHP'nin 2011 Seçim Beyannamesinde yer verdiği BM Engelli Hakları Sözleşmesine yaptığı atfa, 2015 Seçim Beyannamesinde yer vermiştir. Milliyetçi Hareket Partisi, engellilerin sorunlarına genel çerçeve içerisinde değinmiştir.

MHP 1 Kasım 2015 Seçim Beyannamesinde ise, engelli haklarına ilişkin önceki beyannamelerine paralellik taşıyan vaatlerde bulunmakla birlikte, şu hususlarda eklemeler yapmıştır; *“Engellilerin günlük hayatını kolaylaştıran araç-gereç ve ortez-protez temininde destek sağlanacak, sağlık kuruluşları engelliler için ulaşılabilir olacaktır.”* Devamında ise, *“Engelliler için fiziksel çevre düzenlenmesi, Birleşmiş Milletler (BM) Engelli Hakları Bildirgesi, ILO Sözleşmesi ve Engelliler İçin Standart Kurallar yaklaşımı çerçevesinde ele alınarak yerleşimlerin, tüm engellilerin ihtiyaç duydukları her yere rahatça ve kolayca erişebilecekleri biçimde yeniden düzenlenmesi sağlanacaktır”* demiştir.

- **HDP**

HDP 2015 Beyannamesinde, Engelli İyileştirme Merkezlerinin sosyal devlet anlayışıyla hayata geçirileceğini belirterek, ancak engelli vatandaşların sağlık hakları ve sosyal güvenlik hakları, sosyal ve iş hayatı, eğitim gibi hakları açısından detay içermeyen vaatlere yer vermiştir.

Diğer Siyasi Partilerden farklı olarak HDP 2015 Seçim Beyannamesinde; engelli örgütlerinden oluşacak bir konseyin önerileri doğrultusunda çalışacak **“Engelleri Kaldırma Bakanlığı”** kurularak, engelli yurttaşlarımızın toplumsal yaşama katılımı önündeki her türlü engelin kaldırılacağını vaat etmiştir.

HDP 1 Kasım 2015 Seçim Beyannamesinde ise, engelli haklarına ilişkin önceki beyannamelerine paralellik taşıyan vaatlerde bulunmuştur.

- **SP**

Saadet Partisi 2015 Seçim Beyannamesinde, **“Ülkemizde sosyal barış ve kardeşliği tesis edeceğiz”** başlığı altında şu cümlelere yer vermiştir; *“Yoksullara, **ENGELLİLERE**, kadınlara, çocuklara ve yaşlılara yönelik her türlü şiddet ve dışlamayı, toplumsal hayatta ve kamu yönetiminde görülen fişleme, kayırmacılık ve ayrımcılık gibi insan haklarına ve hukuka aykırı tutum ve davranışlarla kararlı bir şekilde mücadele edeceğiz.”* şeklindedir. Bildirgenin devamında; *Engellilerin eğitimine önem verileceği bunun için mevcut kurumların çalışmasının teşvik edileceği, ihtiyaca göre yeni kurumlar geliştirileceği ve destekleneceği ayrıca engelli vatandaşların çalışma hayatına katılımları için özel tedbirler alınacağı vaad edilmiştir.*

Engelli vatandaşlarımızın karşılaştığı sorunlara dair başlıca önlemler arasında ise; **“Engellileri mağdur eden ve halen yürürlükte bulunan rapor yönetmeliği değiştirilerek, engellilerin ihtiyaçlarına cevap verecek şekilde yeniden düzenleneceği,** Engelliler için yeni sınav sistemi

geliştirilerek, engelliler arasında adaletsizliğin ortadan kaldırılacağı, zihinsel ve ruhsal engelliler için pozitif ayrımcılık uygulanarak bu tür **engelli ailelerin “Benden sonra çocuğum ne olacak?” endişesi ortadan kaldırılarak, engelliye tanınan sosyal ve kamusal hakları istismar eden kişi ve kuruluşlara ağır yaptırımlar uygulanacağı** da bunlar arasında gösterilmiştir.

Saadet Partisi 1 Kasım 2015 Seçim Beyannamesinde ise, engelli haklarına ilişkin önceki beyan-namelerine paralellik taşıyan vaatlerde bulunmuştur.

Genel Olarak, Partilerin engellilerin durumlarının iyileştirmesi için temel hedefleri arasında engellilere istihdam sağlamak, engellilere karşı olan ayrımcılığı önlemek, kent düzenlemelerini, kamu ulaşım araçlarını engellilere uygun hale getirmek, engelli vatandaşların tıbbi bakım ve rehabilitasyon giderlerini karşılamak gibi maddeler yer alıyor.

DEĞERLENDİRME:

Seçim Bildirgelerine bakınca Partiler, Nüfusun Yaklaşık Yüzde 12’sini Oluşturan **engellilerin sorunlarının farkında fakat çözüm önerileri muğlâk ve yüzeysel görünüyor. Diğer bir de-yişle, engellilerin sorunları olduğu kabul edilmesine ediliyor ancak somut çözüm yok!**

HASTA HAKLARI

• AK PARTİ

AK Parti 2015 Seçim Beyannamesinde; Hasta Haklarına ilişkin kelime bazında hiçbir ifade geçmemekle birlikte genel olarak sağlık sektöründe daha önce yapılan hizmetlere yer verilmiştir. Hasta Haklarına ilişkin vaat edilen uygulamalar arasında ise “**Koruyucu Hekimliği yaygınlaştı-racağız ve sağlıklı yaşam kültürünü teşvik edeceğiz**” şeklinde sıralanmıştır.

AK Parti’nin bugüne kadar yaptığı uygulamalardan bahsettiği bölümde şu cümle yer alıyor: “*Vatandaşlarımızın, Alo182 hattından veya web üzerinden istedikleri hastane ve hekimden rande-vu alabilmelerine imkân tanıyan **Merkezi Hastane Randevu Sistemini** hayata geçirdik.*”

AK Parti 2011 Seçim Beyannamesinde ise, iktidar dönemleri içerisinde hastanelerde **HASTA HAKLARI BİRİMLERİ** kurulduğuna ve **En temel insan haklarından biri olan hasta hakla-rından olan “Hekim Seçme Hakkı”nın** 943 hastane ve ağız-diş sağlığı birimlerinde uygulandı-ğına yer vermiştir.

AK Parti’nin bugüne kadar hasta hakları ile ilgili yaptığı uygulamalardan bahsettiği bölümde şöyle bir cümle de yer alıyor; “**74 milyon vatandaşımızın acil ve yoğun bakım gerektiren hallerde, özel hastaneler dâhil, hiçbir ödeme yapmadan tedavi olabiliyor.**” Ancak uygulamada ne yazık ki bu uygulamanın gerek özel gerekse kamu hastaneleri tarafından “**ACİLİNDE ACİLİ VAR VS.**

GİBİ” içi boş gerekçelerle gereği gibi uygulanmadığı biliyoruz. Bu hastanelerin Sağlık Bakanlığı tarafından denetlenmesi ve suiistimallerin önüne geçilmesi gerekir.

AK Parti 1 Kasım 2015 Seçim Beyannamesinde ise, hasta haklarına ilişkin önceki beyannamelerine paralellik taşıyan vaatlerde bulunmuştur. Ancak bu beyannameye “**100 ÖNEMLİ PROJE**” başlığı eklemiş ve bu başlık altında; “*Acil Çağrı Sistemi (112) Projesi 12 ilde tamamlanan toplam 386 milyon TL’lik projenin çalışmalarının 46 ilde devam ettiği, vatandaşlara çok daha hızlı bir hizmet sunumunun sağlanması hedeflendiği ve Milli Aşı Projesi çalışmalarının alt yapısının kurulacağı*” belirtilmiştir.

- **CHP**

CHP 2015 Seçim Beyannamesinde; Her Yurttaş İçin Kaliteli ve Ücretsiz Sağlık Hizmetleri başlığı altında şu cümleler yer almaktadır; “*CHP iktidarında, daha çok sayıda iyi eğitilmiş doktor, hemşire ve teknisyen yetiştirilecektir. Yurttaşları hasta olmadan korumayı amaçlayan önleyici sağlık hizmetlerine ağırlık verilecektir. CHP iktidarında, sağlık hizmetlerinden yararlanmanın ön koşulu, yatırılan prim miktarı ya da kişinin cebindeki parası olmayacaktır. CHP, ayırım gözetmeksizin tüm toplum kesimlerine nitelikli sağlık hizmetlerinin ulaştırılmasını sağlayacaktır.*” şeklindedir.

Aile hekimleri bakımından vaat edilen hizmetler ve iyileştirme politikaları teorik manada güzel gelse de; “*Aile Sağlığı Merkezi başına düşen yurttaş sayısını sağlık hizmetlerinin nitelikli verilebileceği bir düzeye düşüreceğiz. Aile Sağlığı Merkezlerinde verilen hizmetler için hastalardan katılım payı, reçete ücreti vb. hiçbir ücret almayacağız.*” şeklindeki vaatleri içeren hususlarda pratiğe nasıl döküleceği noktasında açıklama getirilmemiştir.

CHP 2011 Seçim Beyannamesinde ise diğer siyasi partilerin bu başlık bakımından değinmediği noktalar şu sözlerle yer almıştır; “*Tıp hukukunu çağdaş norm ve standartlara ulaştıracağız. HASTA HAKLARINI ETKİNLEŞTİRECEK, TEDAVİLERİ ESNASINDA ZARAR GÖRENLERE YÖNELİK BİR FON OLUŞTURACAĞIZ.*” şeklindedir.

Diğer Siyasi Partilerin vaatlerinden farklı olarak CHP 2011 tarihli Beyannamesinin devamında; **Sağlık Bakanlığı’nın yeniden yapılandırılacağını**, Bakanlık içinde, sağlık programları hazırlayacağını, uygulanmasını izleyeceğini ve bunlara finansman sağlayacak “Sağlık Programları Genel Müdürlüğü” birimini oluşturacağını vaat etmiştir.

CHP 1 Kasım 2015 Seçim Beyannamesinde ise, hasta haklarına ilişkin önceki beyannamelerine paralellik taşıyan vaatlerde bulunmakla birlikte farklı olarak, Yurttaşların sağlık hizmetlerinden ihtiyaçları ölçüsünde, ihtiyaç duydukları yer ve zamanda yararlanabilmelerinin temel ilkeleri olacağını ve Kadın Sağlığı, Çocuk Sağlığı, Engelli Sağlığı, Tutuklu ve Hükümlülerin Sağlığı, Özel İhtiyaçları Olan Toplum Kesimleri İçin Sağlık Hizmetleri, Acil Sağlık Hizmetleri başlıkları altında sağlık hizmetlerinin toplumun her kesimine eşit şekilde ulaştırılacağı belirtilmiştir.

Ayrıca 1 Kasım Seçim Beyannamesinde diğer Siyasi Partilerin vaatlerinden farklı olarak önemli iki hususa değinmiştir. Bunlardan ilki, **Ücretsiz Sağlık Danışma Hattı kurulacağı** vaadi ikincisi ise, **KİŞİSEL SAĞLIK VERİLERİNİ KORUNACAĞI VE YASAL GÜVENCE ALTINA ALINACAĞI** vaadidir.

- **MHP**

MHP 2011 Seçim Beyannamesinde Hasta Haklarına ilişkin şu sözlerle yer vermiştir; “*Koruyucu sağlık hizmetleri ve temel sağlık hizmetleri, eşitlik ve hakkaniyet prensiplerine uygun olarak; kolay ulaşılabilir, kullanılabilir ve hasta haklarına saygılı bir şekilde devlet tarafından ücretsiz olarak sunulacaktır.*”

Ancak Milliyetçi Hareket Partisi, Hasta Hakları kavramını sadece saygı duyulması gereken yüzeysel bir değer olarak algılamış, içerisinde birçok dinamik bulunduran ve hukuken korunması gereken bir hak olarak değerlendirmemiştir.

MHP 1 Kasım 2015 Seçim Beyannamesinde ise, hasta haklarına ilişkin önceki beyannamelerine paralellik taşıyan vaatlerde bulunmakla birlikte farklı olarak, Sağlık harcamalarında vatandaşın yükü hafifletileceğine birçok yerde vurgu yapmıştır.

Ayrıca diğer Siyasi Partilerin vaatlerinden farklı olarak; “*Her ilimizde modern anlamda acil yardım ekipleri oluşturulacak ve her üniversite ve eğitim hastanesinde Acil Tıp Ana Bilim Dalı kurulması zorunlu kılınacak*” demiştir.

- **HDP**

HDP'nin 2015 Seçim Beyannamesinde, hasta haklarına ilişkin kavram bazında hiçbir ifade geçmemekle birlikte, bildirgesinde, Ülkede yaşayan herkesin yararlanabileceği eşit, parasız, ulaşılabilir, nitelikli ve anadilinde sağlık hizmeti üretileceği, sağlık hizmetlerinden katkı alınma devrinin kapatılacağı vaadine yer verilmiştir.

HDP 1 Kasım 2015 erken seçimleri için yayınladığı Seçim Beyannamesinde ise, 7 Haziran 2015 Seçim Beyannamesine göre hasta hakları konusunda daha fazla vaatlerde bulunmuştur.

1 Kasım 2015 Seçim Beyannamesinde Hasta Haklarına ilişkin şu sözlere yer vermiştir; “*Hasta tutsaklar derhal serbest bırakılacak, dışarıda tedavi edilebilmeleri için tam teşekküllü devlet hastanelerinden alınacak raporlar yeterli görülecek.*” Devamında, “**Sağlık Hak’tır** başlığı altında; “*Kamu hastanelerinde toplumsal yarar esaslı çalışma ilke edinilecek. Döner sermaye, performansa dayalı ücretlendirme, yalın üretim gibi kâr odaklı uygulamalara son verilecek. İLAVE ÜCRET, KATKI-KATILIM ve her türlü cepten ödemeler kaldırılacak*” demiştir.

- **SP**

Saadet Partisi'nin 2015 Seçim Beyannamesinde; hasta haklarına ilişkin hiçbir ifade geçmemekle birlikte, sağlık konusunda *“Dengesiz beslenme, şehirlerin artan stresi, hareketsizlik, insanların gündelik hayatlarında yoğun teknoloji kullanımının kaçınılmaz sonucu olarak sağlık sorunları katlanarak artmaktadır. Bu süreçte, sağlık uygulama ve hizmetleri insan odaklı olmaktan ziyade ticari hesaplara göre yürütülmektedir”* şeklinde bir değerlendirme yapmakta ancak bu hususta bir vaatte bulunmayıp, mevcut siyasi iktidarı eleştirmektedir.

Saadet Partisi 1 Kasım 2015 Seçim Beyannamesinde ise, hasta haklarına ilişkin önceki beyannamelerine paralellik taşıyan vaatlerde bulunmakla birlikte farklı olarak şu sözlere yer vermiştir; *“Saadet iktidarında, Sağlık Bakanlığı sadece personel, yönetim, organizasyon ve hizmet sunumu bakımından uygulayıcı değil, aynı zamanda politikalar geliştiren, planlamalar yapan, standart koyan ve denetleyen bir fonksiyon icra edecektir”* demiştir.

DEĞERLENDİRME:

“Hasta Hakları” kavramı, Hasta Hakları Yönetmeliğinde³ tanımlandığı haliyle; Sağlık hizmetlerinden faydalanma ihtiyacı bulunan fertlerin, sırf insan olmaları sebebiyle sahip buldukları ve T.C. Anayasası, milletlerarası antlaşmalar, kanunlar ve diğer mevzuat ile teminat altına alınmış bulunan hakları kapsayacak şekilde bir düzenleme amacı taşımadıkları tespit edilmiştir. **Hasta hakları deyimiyle kısaca, insan onuruna yakışır biçimde yaşayabilmesi - ölebilmesi için gereksinim duyacağı her türlü destek ve hizmete kolayca ulaşabilmesinin önünü açık tutacak haklar kastedilmektedir.** Modern toplumlar, her hasta için bu hakları güvence altına alırlar. Hastalık veya sakatlık, kişinin bireysel sorunu olarak algılanmaz ve iyileşmesi onun kişisel gücüne ve olanaklarına bırakılmaz. Toplum, hastanın sağlığına kavuşma amacını gerçekleştirebilmesi için ona imkân hazırlar, destek olur. Bunun hukuki, ekonomik ve idari koşullarını oluşturur. Hasta hakları, aslında “sağlık hakkı”nın bir parçasıdır. **Sağlıklı olmak ve sağlıklı kalmak, sağlığını koruyup geliştirebilmek her insan için vazgeçilemez, devredilemez ve ertelenemez temel insan haklarından birisi olan “YAŞAM HAKKI”nın bir gereğidir.**

Hasta hakları başlığı altında “Hastanelerin İlave Ücret” uygulamasına ilişkin genel değerlendirme yapılması elzem görülmüştür.

Çünkü; Kamu hastanelerinin niteliksiz ve kalitesiz hizmet sunduğu öne sürülerek bir çok vatandaşın özeli tercih ettiği bilinmektedir. Özel hastanelere ayaktan ve yatarak sağlık hizmeti sunulması durumunda %200'e kadar ilave ücret alınmasıyla ilgili yasal düzenleme Ak Parti dönemine getirilmiştir. Sağlık uygulamaları Tebliği hükümlerinde en fazla % 200 kadar ilave ücret alınacağı ifade edilsede bir çok Özel sağlık kuruluşunun %300-400'lere varan haksız ücret talepleri basına ve şikayetlere konu olmaktadır. **Denetimlerin yeterli olmaması, verilen cezaların caydırıcılıktan uzak kalması nedeniyle bu haksız uygulama son hızıyla devam**

³ Resmi Gazete, Tarih: 01.08.1998; Sayı: 23420, Kararın İnternet erişim adresi: www.mevzuat.gov.tr.

etmektedir. Bir bakıma özel sağlık kuruluşları vatandaşların bilgisizliği, çaresizliği, mecburiyeti üzerinden haksız kazanç elde etmektedir. Bu durumun ilerleyen dönemlerde daha büyük sorunlar yaşatacağı aşikardır. Zira devletin sağlık hizmetinden çekilmesi yani bu alanın özel sağlık kuruluşlarına terkedilmesi, parası olanın sağlık hizmetine ulaştığı, olmayanın ulaşamadığı bir sisteme doğru gidildiğini göstermektedir. Daha büyük pencereden baktığımızda sorun olarak görülmesi gereken asıl husus, materyalist sağlık sistemi yaklaşımıdır. Sağlıkta dayatılan bu sistem insan hayatını kurtarma ve onun sağlıklı kalmasını sağlama gayretini yok etmektedir. Bu sakat anlayış, hastanın kanı, canı, gözyaşı, korkuları ve endişeleri üzerinden kazanç sağlama kapısını aralamıştır. Yeni hastalıklar üreten bu sistem bu hastalıklara uygun ilaç ve teknolojiyi üretip kullanılması hususunu da dayatmaktadır.

Sistemin bir örneği performans sistemi olarak kamuda uygulanmaktadır. Bu sistemde ne kadar hasta bakılır, ne kadar tetkik-ameliyat yapılırsa o kadar para kazanılıyor. Yani sağlığın korunmasından değil hastalıktan para kazanılıyor. Sağlığı metalaştıran ve daha fazla para kazanmaya endeksleyen bu sistemden biran önce vazgeçilmelidir.

HEKİM VE SAĞLIK ÇALIŞANLARININ HAKLARI

Bilindiği üzere hasta hakları konusu son yılların üzerinde çokça konuşulan konularından biridir. Ancak ne zaman hasta hakları ile ilgili bir konuşma yapılırsa mutlaka akla şu soru gelir: **“Hekimlerin hiçbir hakkı yok mu?”** Elbette ki hekimler de mesleklerini icra ederken birçok hakkı vardır ve bu haklarının bir kısmını kullanmakta, bir kısmının ise henüz farkında bile değildirler. Bununla birlikte hastalara en iyi tedaviyi verme durumunda olan hekimlerin ve sağlık çalışanlarının da haklarını göz ardı etmemek gerek.

• AK PARTİ

AK Parti'nin bugüne kadar yaptığı uygulamalardan bahsettiği bölümde şöyle bir cümle yer alıyor: *“Sağlık hizmetlerine erişilebilirliği ve hizmet sunumunda kaliteyi artırdık. Aile hekimliği uygulamasını başlattık ve tüm ülkeye yaygınlaştırdık. Aile hekimi sayısını 2014 yılında 22.497'ye ulaştırdık. Aile hekimliği uygulaması için 2015 yılında bütçede 4,8 milyar TL kaynak ayırdık. Koruyucu sağlık hizmetlerinin bütçesinde yaklaşık 9 kat artış kaydettik, tüm vatandaşların birinci basamak sağlık kuruluşlarından ücretsiz yararlanmasını sağladık.”* şeklindedir.

Ayrıca AK Parti 2015 Seçim Beyannamesinde; *“Aile hekimi başına düşen nüfus sayısını 3 binin altına düşüreceğiz. Kamu-Özel Ortaklığı (KÖO) modeli ile inşa edeceğimiz Şehir hastanelerini yaygınlaştıracacağız. Kişi başı hekime müracaat sayısı 2002 yılında 3,2 iken 2013 yılında 8,2'ye yükselmiştir. Sağlığa erişimi kolaylaştırdık.”*

Ancak tüm bunlar uygulamaya geçirilirken atlanan bir husus var ki, gerek hekim-hasta ilişkisi sürecinde ve gerekse mesleğiyle ilgili diğer süreçlerde hekimler, hukuken korunan çeşitli haklara

sahiptirler⁴ ve beyannamede hekim ve sağlık çalışanlarının haklarına ilişkin bir değerlendirme yapılmadığı, daha çok hastalar bakımından düzenlemelere değinildiğini tespit etmiş bulunmaktayız.

Bu hususlara ek olarak, Sağlık alanında birtakım yeni uygulamalara yer verilmiştir. Bunlar arasında yer alan uygulamalardan biri ‘‘Sağlık Bilimleri niversitesi’’ kurulmasına ilişkindir. Bu uygulamaları AK Parti 2015 tarihli Beyannamesinde şu şekilde açıklamıştır; *‘‘Sağlık Bilimleri niversitesi projemiz kapsamında; sağlık sisteminde rol model uygulamaları hedefleyen bir ülke olarak çalışmalarımızın bir niversite çatısı altında yapılanmasına önem veriyoruz.’’*

AK Parti Bildirgenin devamında, ‘‘Sağlık Turizminin Geliştirilmesi ncelikli Dönüşüm Programı’’mızla Türkiye’nin dünyada yükselen pazar konumunda olduğu medikal turizm, termal sağlık turizmi ve ileri yaş-engelli turizmi alanlarındaki hizmet kalitesini yükselterek rekabet gücümüzü artırmayı amaçlıyoruz.’’ hedefine yer vermiş sağlık turizminin gelişmesinde adımlar atılacağını belirtmiştir.

Genel olarak, temel amaçlarının (hekim ve sağlık çalışanlarının haklarına yönelik uygulama hedeflerinin dışında), sağlık alanında hizmet standardının sürdürülebilirliğini sağlamak, yeni reformlarla hizmet kalitesini arttırmak, başta yoksul kesimler olmak üzere hizmeti vatandaşlarımızın ayağına götürmek olduğu ve bu amaç doğrultusunda sağlık alanındaki insan kaynağı ve hizmetlerin kalitesini sürekli artırmayı hedeflendiğini söyleyebiliriz.

AK Parti 1 Kasım 2015 Seçim Beyannamesinde ise, hekim ve sağlık çalışanlarının haklarına ilişkin önceki beyannamelerine paralellik taşıyan vaatlerde bulunmuştur.

- **CHP**

CHP 2015 Seçim Beyannamesinde hasta haklarının yanında sağlık çalışanlarının haklarına ilişkin vaatlerine şu ifadelerle yer vermiştir; ‘‘Sağlık hizmetlerinin niteliği artırılırken, sağlık çalışanlarının, güvenceli şekilde çalışabilmesi için tüm önlemler alınacak, tüm personelin özlük hakları ve çalışma koşulları iyileştirilecektir.’’ Devamında ise, İş Memnuniyeti ve Güvenli alışma Ortamı başlığı altında **sağlık personeline yönelik şiddeti yasal düzenlemelerle önleneceğini**, sağlık personeline eğitimlerine uygun kadrolar verileceğini, Sürekli hizmet içi eğitimlerle sağlık çalışanlarının dünyadaki gelişmeleri takip edebilmesine olanak tanınacağını vaatlemiştir.

CHP 2011 Seçim Beyannamesinde ise; **Sağlık Personeli Haklarını Eksiksiz Alacak** başlığı çerçevesinde genel olarak sağlık sektöründeki problemlere ilişkin yapacakları düzenlemelere yer vermiştir.

---

⁴ Evrensel Hekim Hakları Bildirgesi.

Diğer Siyasi Partilerin vaatlerinden farklı olarak CHP; **Sağlık Bakanlığı'nın yeniden yapılandırılacağı**, Bakanlık içinde, sağlık programları hazırlanacağı, uygulanmasının izleneceği ve bunlara finansman sağlanacağı, "Sağlık Programları Genel Müdürlüğü" birimini oluşturulacağı vadedinde bulunmuştur.

CHP 1 Kasım 2015 Seçim Beyannamesinde ise, hekim ve sağlık çalışanlarının haklarına ilişkin önceki beyannamelerine paralellik taşıyan vaatlerde bulunmakla birlikte şu vaatleri de beyannamesinde vurgulamıştır; *"Hekimlerin ve sağlık personelinin dağılımındaki bölgelerarası eşitsizlikleri gidereceğiz."* Ayrıca **diğer Siyasi Partilerin vaatlerinden farklı olarak**; *"Güvenilir sağlık hizmetlerinin yaygınlaşmasını sağlayarak, uygun bir planlama ile doktorların her hastaya ortalama 15 dakika zaman ayırmasını temin edeceğiz"* demiştir.

- **MHP**

Milliyetçi Hareket Partisi 2015 Seçim Beyannamesinde ise, *"Tüm aile hekimlerinin uzmanlık eğitimi alması sağlanacak, halen aile hekimi olarak hizmet sunan pratisyen hekimlerin ise kendi çalıştıkları illerdeki eğitim kurumlarında gerekli şartlar oluşturularak eğitim almaları sağlanacaktır."* diyerek, hekimlerin kaliteli hizmet verebilmesi için eğitim almasına gerektiğine vurgu yapmış ancak sağlık çalışanlarının haklarına ilişkin bir değerlendirme yapmamıştır.

MHP'nin 2011 tarihli Seçim Beyannamesi, 7 Haziran 2015 tarihli Beyannamesi ile paralellik göstermekle birlikte farklı olarak; hastanelerin teknolojik altyapısı ve insan gücü imkânları iyileştirilip, yönetim kapasitesi geliştirilerek, **Başhekimlerin hastane yöneticisi olması yerine, profesyonel yöneticilik uygulamasına geçileceği** konularına değinilmiştir. Ayrıca ilaç firmalarının; sağlık personelinin davranışını etkileyen, ilaç israfına ve ilaç fiyatlarının yükselmesine yol açan eczane ve hekimlere yönelik reklam ve tanıtım faaliyetlerinin amacını aşmasına izin verilmeyeceği ve mesleki yozlaşmanın önüne geçileceği de beyannamede yer alan hususlar arasındadır.

Diğer Siyasi Partilerin vaatlerinden farklı olarak Sağlık alanında genel anlamda vadettiği hususlar ise şunlardır: Bütün sağlık kurumlarının elektronik erişiminin sağlandığı ve bireysel sağlık verilerinin yer aldığı **E-Sağlık Bilgi Sistemi oluşturulması**, ayrıca sporcuların sağlığına önem verilerek, bu amaçla spor hekimliğini yaygınlaştırılacağıdır.

MHP 1 Kasım 2015 Seçim Beyannamesinde ise, hekim ve sağlık çalışanlarının haklarına ilişkin önceki beyannamelerine paralellik taşıyan vaatlerde bulunmakla birlikte farklı olarak, **Yardımcı sağlık personeli istihdamı artırılacağını**, bu kapsamda işsiz durumdaki ebe, acil tıp teknisyeni, anestezi teknisyeni, sağlık memuru ve tıbbi sekreter gibi yardımcı sağlık personelinin istihdam edilmesi için gerekli şartların oluşturulacağını belirtmiştir. Devamında ise *"Sağlık çalışanlarının ek ödemeleri emekliliklerine yansıtılacak, Çalışanların iş yerlerindeki fiziksel, kimyasal ve biyolojik zararlı maddelere maruz kalmaları önlenerek meslek hastalıkları ile etkin bir şekilde mücadele edilecektir"* şeklinde vaatlerini sıralamıştır.

- **HDP**

Halkların Demokratik Partisi'nin 2015 Seçim Beyannamesinde, hekim ve sağlık çalışanlarının haklarına ilişkin kavram bazında hiçbir ifade geçmemekle birlikte, bildirgesinde, sağlık hizmetlerini, üretimden sağlık emekçilerinin dağılımlarına kadar eşit, ulaşılabilir, anadilinde ve cinsiyetçi olmayan, toplumda her bireyin katılımını esas alan ve insanın yaşadığı her yerde sağlık kurum ve kuruluşunu inşa eden bir anlayışla sürdürüleceğine vurgu yapmıştır.

HDP 1 Kasım 2015 Seçim Beyannamesinde ise, hekim ve sağlık çalışanlarının haklarına ilişkin önceki beyannamelerine paralellik taşıyan vaatlerde bulunmakla birlikte farklı olarak, sağlık hizmetlerinin planlanması, uygulanması, değerlendirilmesi ve denetlenmesi süreçlerinin tümü için halkın ve **sağlık emekçilerinin katılacağı demokratik bir sağlık sistemi oluşturulacağını vaat etmiştir.**

- **SP**

Saadet Partisinin 2015 Seçim Beyannamesinde; hekim ve sağlık çalışanlarının haklarından ziyade, mevcut sağlık sistemindeki problemlere değinilmiş bu problemler arasında; *“hekimlerin performans sistemine zorlanması daha fazla performans puanı alabilmek için yapılan işlemin kalitesinden çok sayısının önem kazandığına”* ve devamında *“koruyucu uygulamalardan ziyade girişimsel işlemlerin ön plana çıkması, hekimlerin gerçek tıbbi endikasyonlar yerine fazla puan getirecek zorlama tıbbi endikasyonlara yöneltilmesi ile hasta-doktor ilişkisi müşteri ilişkisi haline getirilmesine”* ilişkin eleştiri getirmiştir.

Saadet Partisi 1 Kasım 2015 Seçim Beyannamesinde ise, hekim ve sağlık çalışanlarının haklarına ilişkin önceki beyannamelerine paralellik taşıyan vaatlerde bulunmuştur.

DEĞERLENDİRME:

Hekim ve Sağlık Çalışanlarının haklarına ilişkin genel bir değerlendirme yapacak olursak; Hekimlerin hakları ile ilgili yazılı bir hukuk kuralı olmaması hekimlerin hiçbir hakka sahip olmadıkları, sadece yükümlükler altına girdikleri anlamına gelmemelidir. Türkiye'deki ve bazı diğer ülkelerdeki hukuk sistemleri şimdilik böyle bir yazılı belgeye ihtiyaç duymamış ve hekim haklarını yazılı kurallar bütünü halinde ele almamıştır.

Özellikle Ülkemizde son dönemlerde hekim ve sağlık çalışanlarına yapılan saldırılar, hekimler aleyhine açılan tazminat ve ceza davalarının her sene katlanarak artması, hekimlerin çalışma şartlarındaki ağırlaşma, hukuka tamamen aykırı uygulamalar vb. hususlar; kanaatimizce hekim ve sağlık çalışanlarının haklarına ilişkin düzenlemeler yapma zorunluluğu doğurmakta, siyasi partilerin bu konuda daha duyarlı olmaları gerekmektedir.

SOSYAL SİGORTA VE GÜVENLİK

• AK PARTİ

AK Parti 2011 Seçim Beyannamesinde Sosyal Güvenlik başlığı altında sosyal güvenciyi bir hak olarak gördüğü ve bu alanda birçok dev reformu hayata geçirdiklerini belirterek başlıyor: “Emeklilik ve genel sağlık sigortasının kapsamını genişlettiklerini, 3 ayrı sosyal güvenlik kurumunu tek çatı altında topladıklarını, vatandaşların artık isterlerse elektronik ortamda da sağlık hizmetlerinden yararlanabileceklerini, engelli bakıma muhtaç ailelere yardımlar bunun yanında sanatçularımıza kolay emeklilik imkânları getirdik ve 12 Eylül mağdurlarına emekli olma imkânı verdik.”

Vaat ettiği hususlar ise şu şekilde sıralanmıştır; “2023 hedef gösterilerek 2023’te tüm vatandaşlarımızı sosyal sigorta kapsamına alan hiç kimsenin gelecek endişesi olmadan, sağlıklı, huzurla ve güvenle yaşadığı, aynı zamanda sürdürülebilir etkin ve verimli hizmetler sunan bir sosyal güvenlik sistemi tasavvur ediyoruz.” şeklindedir.

Devamında, “Kayıt dışı işçiliğin engellenmesi için adımlar atılacağı iş sağlığı ve güvenliği konusunda çalışmalar yapılacağını” belirtmiştir.

Bunun yanında AK Parti, yine 2023’ü hedefleyen sosyal destek ve hizmet politikalarını, sağlık, istihdam ve eğitim politikalarıyla uyumlu hale getiren, sosyal destek ve hizmet alanında sağlık, istihdam ve eğitim hizmetleriyle birlikte, **Aile Sosyal Destek Programı (ASDEP)** modeli çerçevesinde hane odaklı bir sisteme geçilmesini hedeflemektedir.

AK Parti’nin 2015 Seçim Beyannamesinde bugüne kadar yaptığı uygulamalardan bahsettiği bölümde şu hususlara yer verilmiştir:

“SSK, Bağ-Kur ve Emekli Sandığı birleştirilerek Sosyal Güvenlik Kurumunu (SGK) kurduk. Türkiye’de genel sağlık sigortası ile sağlık tesisleri arasında, fatura bilgisini elektronik olarak toplamak ve hizmet bedellerinin ödenmesini gerçekleştirmek için **MEDULA** sistemini oluşturduk.

Vatandaşlarımızın tümünün sağlık hizmetlerinden aynı standartta faydalandığı, yoksulların primlerinin devlet tarafından karşılandığı, 18 yaşın altındaki bireylerin tamamının sağlık güvenliği altında olduğu “**Genel Sağlık Sigortası**” sistemini hayata geçirdik. **Merkezi Hastane Randevu Sistemi (MHRS) uygulamasını başlatarak** tüm yurda yaygınlaştırdık. **Madencilerin emeklilik yaş koşulunu düşürdük.** Mevcut koşullarda yıpranmayla 48,5 yaşında emekli olan madenci 43,5 yaşında emekli olabilecektir. **Terörle Mücadele Kanunu kapsamına giren olayların kapsamını genişlettik.**” ve “Sosyal güvenliğe ilişkin hizmetlere erişiminin artırılması amacıyla ülkenin dört bir yanına **Sosyal Güvenlik Merkezlerini (SGM)** yaygınlaştırdık. İnsansız SGM ve 514 adet ilçemiz Mobil SGM’lerimizi hizmete aldık.” şeklindedir.

AK Parti'nin 2015 Seçim Beyannamesinde amaçladığı hedefler arasında ise, “Parti olarak önümüzdeki dönemde de **sosyal güvenlik alanında sağladıkları ilerlemeleri devam ettirerek, dünyada değişen şartlar ve gelişen standartları da yakından takip ederek sistemini güncelleyecekleri**” yer almaktadır. Ayrıca Sağlık hizmetlerinin doğru kullanılması konusunda toplumu bilinçlendirerek ve farkındalık oluşturup, sağlık sigortacılığını geliştirecekleri vaadinde bulunmuş, ancak bunu nasıl yapacaklarına dair bir detaya yer vermemiştir.

AK Parti 1 Kasım 2015 Seçim Beyannamesinde ise, sosyal güvenlik ve sosyal sigortalar ilişkin önceki beyannamelerine paralellik taşıyan vaatlerde bulunmakla birlikte, özellikle **emekli vatandaşların sosyal güvenlik haklarında** iyileştirmelerde bulunacaklarını vaat etmiştir.

- **CHP**

CHP tüm yurttaşlarımız için gerek 7 Haziran 2015 gerekse 12 Haziran 2011 beyannamesinde, başta “**Aile Sigortası**” olmak üzere, **adil asgari ücret hakkı, sosyal güvenlik hakkı, sağlık hakkı ve eğitim hakkını ayırım gözetmeksizin** çocukların, kadınların, yaşlıların, emeklilerin ve engellilerin bu sosyal haklardan kapsamlı biçimde yararlanabilmesi için gerekli tüm adımları atacağı Türkiye’de yeni bir “sosyal demokratik bir uygarlığın” oluşturulması projesinin adım adım hayata geçirileceğine vurgu yapmıştır.

CHP'nin seçim bildirgesinde dikkat çeken vaatler şöyledir: **CHP'nin güçlü sosyal devlet projesinin merkezinde “Aile Sigortası” bulunmaktadır.** Aile Sigortası'nın temel hedefi ise, ülkemizde çağdaş bir sosyal güvenlik sistemi ve sosyal koruma ağı geliştirmek olarak açıklanmıştır. CHP Aile Sigortası Programı kapsamına, bebek beslenme desteği, kreş desteği, genel sağlık sigortası prim desteği, engelli desteği, yaşlı desteği, askerlik desteği, gebelik desteği, evde bakım hizmeti desteği vb. destekler alınmıştır.

Ayrıca Sanatçıların sosyal güvenceleri de unutulmamış, “Sanatçılara Sosyo-Ekonomik Güvence” başlığı altında; Sanatçılarımızın ve kültür endüstrisi emekçilerinin sosyal haklarının yasal güvence altına alınacağı, gerekli durumlarda⁵ sanat emekçilerinin sigorta primlerinin Kültür Bakanlığı tarafından ödenmesinin sağlanacağı vaat edilmiştir.

2011 Bildirgesinde “**Minnet Toplumuna Son!**” başlığını atması ayrıca dikkat çekici hususlardandır.

CHP 1 Kasım 2015 Seçim Beyannamesinde ise, sosyal güvenlik ve sosyal sigortalar ilişkin önceki beyannamelerine paralellik taşıyan vaatlerde bulunmakla birlikte, özellikle **emekli vatandaşların sosyal güvenlik haklarında** iyileştirmelerde bulunacaklarını vaat etmiştir.

---

⁵ “Gerekli durumun” ne olduğuna dair bir açıklamaya yer verilmemiştir.

- MHP

Milliyetçi Hareket Partisi'nin, vatandaşların sosyal sigorta ve güvencelerine ilişkin çizdiği genel çerçeve şu şekilde belirtilmiştir; “Çağdaş normlarda sürdürülebilir sosyal sigorta sistemi tesis edilecektir. Sosyal sigorta sistemi; hukuki boyutu itibariyle “uygulanabilir”, mali boyutu itibariyle “sürdürülebilir” ve ilgili taraflarca “kabul edilebilir” bir yapıya kavuşturulacaktır.”

MHP gerek 12 Haziran 2011 gerekse 7 Haziran 2015 Seçim Beyannamesinde birbirine paralel vaatlerde bulunmuştur. Bunlar arasında; Sosyal güvenlik ve sosyal adaleti bütün icaplarıyla tesis etmek, sosyal güvenlik sisteminin; nüfusun tümünü kapsayan, toplumun değişen ihtiyaçlarını karşılayabilen, mali sürdürülebilirliği olan ve kaliteli hizmet sunan bir yapıya kavuşturulacağı vurgulanmıştır.

SPORCUNUN sağlığına önem verilecek, bu amaçla spor hekimliği yaygınlaştırılacak, sporcular sosyal güvenlik şemsiyesi altına alınacağı bunun yanında **SANATÇILARIMIZIN**, sosyal güvenlik şemsiyesi altına alınarak her devrinde ve her yaşında korunacağı vaat edilmiştir.

Sigortasız çalışma ve çalıştırma önlenerek aktif sigortalı sayısı artırılarak ve bu suretle hem sistemin sürdürülebilirliğinin sağlanacağı, hem de sigortalının mağdur edilmesinin önleneceği bildirgede yerini almıştır.

Ayrıca 2015 Seçim Beyannamesinde MHP, **“Uzun süreli işsizlerin, gençlerin, kadınların ve dezavantajlı grupların istihdamını özendirmek amacıyla “istihdam esaslı” teşvik politikası etkin bir şekilde uygulanarak, işe alınan her ilave işçi için işveren sigorta priminin devlet tarafından karşılanmaya devam edileceğini”** açıklamıştır.

Bildirgenin devamında, **ENGELLİ BİREYLERİN bakım hizmetleri bir sosyal hak olarak kabul edilerek eşit fırsatlara sahip olmaları amacıyla, doğuştan ya da sigortalılıktan önce engelli olup, çalışma gücünün en az yüzde 60'ını kaybedenlerin de malul sayılması ve 1800 gün üzerinden malullük aylığı bağlanması için düzenleme yapılacağı** vaatler arasında yer almaktadır.

MHP 1 Kasım 2015 Seçim Beyannamesinde ise, sosyal güvenlik ve sosyal sigortalar ilişkin önceki beyannamelerine paralellik taşıyan vaatlerde bulunmakla birlikte, **diğer Siyasi Partilerin vaatlerinden farklı olarak beyannamesinde şu hususlara yer vermiştir; “...e-yaşam tarzının bir gereği olarak herkese nüfus, eğitim, sağlık, sosyal güvenlik, vergi gibi vatandaşlık bilgilerinin yer aldığı “AKILLI KART” verilerek hayatın kolaylaştırılması sağlanacaktır.”**

Ayrıca diğer Siyasi Partilerin vaatlerinde de olduğu gibi MHP'de **emekli vatandaşların sosyal güvenlik haklarında** iyileştirmelerde bulunacağını belirtmiş ve emeklilikte yaşa ve prim gün sayısına takılanların mağduriyetlerinin giderileceğini vaat etmiştir. Bununla birlikte SGK'nın hızlı, etkili ve erişilebilir hizmet sunması için bir sistem oluşturulacağı da yine vaatler arasında sıralanmıştır.

Ve en dikkat çekici vaatlerden biri olarak da şu ifadeler yer vermiştir; **“Ülkemizde, özellikle sosyal güvenlik, adres, kimlik, askerlik, seçmen, vergi kayıtları gibi KRİTİK KİŞİSEL**

VERİLERİ, bilgi ve belgeleri işleyen, sunan ve saklayan kamu kurumları ile bankalar, finans kuruluşları, elektronik sertifika hizmet sağlayıcıları, kayıtlı elektronik posta hizmet sağlayıcıları, noterler vb gibi önemli bilgi işleyen, taşıyan ve saklayan kuruluşların bilgi ve iletişim güvenliğini temin edecek bir altyapıya sahip olmaları sağlanacaktır” diyerek, **kişisel verilerin güvenliğinin** önemine atıfta bulunmuştur.

- **HDP**

HDP sosyal sigorta ve güvenceler konusunda, sosyal güvenlik sigortası olmayan yurttaş kalma-yacağı, işsiz, yaşlı, engelli, eşinden ayrılmış/kaybetmiş, yetim, öksüz, iş kazası geçirmiş, bakıma ve korunmaya muhtaç her yurttaş sosyal güvenlik sistemi dâhilinde tanımlanarak ve gerekli sosyal destek, yardım ve koruyucu hizmetler sunulacağına vurgu yapmıştır.

Ayrıca “**ev işçilerinin**” sosyal güvencelerine şu şekilde bir düzenleme vaat etmektedir: “*Bu kapsamda bu konunun 4857 sayılı İş Kanunu ve 6331 sayılı İş Sağlığı ve Güvenliği Kanunu kapsamına alınarak, 10 günden az çalışanlara yapılan ayrımcılığa son verilerek, ev işçisi bir gün bile çalışsa sigorta hakkının tanınacağı...*”

HDP 1 Kasım 2015 Seçim Beyannamesinde ise, sosyal güvenlik ve sosyal sigortalara ilişkin önceki beyannamelerine paralellik taşıyan vaatlerde bulunmakla birlikte, toplumdaki tüm kesimlerin sosyal güvence haklarının iyileştirilmesi yönünde vaatlerde bulunmuştur.

- **SP**

Saadet Partisi 2015 Seçim Beyannamesinde sosyal sigorta güvenceler hususunda, “*Beşikten mezara kadar herkes sağlık sigortalı olacak; yeşil karta ve herhangi bir ek ödemeye gerek kalmadan sağlık hizmetlerinden ücretsiz yararlanacaktır*” diyerek 7’den 70’e her yurttaşın sigortalı olacağına vurgu yapılmıştır. Devamında ise, **Emeklilik için prim ve yaş çelişkisi giderilecek; emeklilik yaşla değil, hizmet yılı ile olacaktır. Kadınlar 25, erkekler 30 yıl çalıştıklarında isterlerse emekli olabilecekler.**

Ayrıca bildiriye dikkat çekici tespitlerden biri; “*Çıraklık ve staj sigortasının emeklilik için başlangıç sayılmaması yaklaşık 2 milyon kişinin geç emekli olmasına yol açmaktadır.*” Bu konuda **2 milyon insanımızın bu haklarının kendilerine teslim edileceğinin vaat edilmesi dikkat çekici bir husustur.**

Saadet Partisi 1 Kasım 2015 Seçim Beyannamesinde ise, sosyal güvenlik ve sosyal sigortalar ilişkin önceki beyannamelerine paralellik taşıyan vaatlerde bulunmuştur.

DEĞERLENDİRME: siyasi partilerin sosyal sigorta ve güvenceler konusunda gerçekleştirilen ve vaat edilen uygulamalar ile seçim beyannamesinde yer alan idealize edilmiş süslü cümleler arasında ciddi farklar olduğunu söylemek yerinde olacaktır.

KADIN VE ÇOCUK HAKLARI

Adalet ve Kalkınma Partisi (AK Parti), Cumhuriyet Halk Partisi (CHP), Milliyetçi Hareket Partisi (MHP), Halkların Demokratik Partisi (HDP) ve Saadet Partisi'nin (SP) 2015 ve 2011 seçim bildirgelerinde kadınlara dair söylediklerini incelediğimizde karşımıza şöyle bir tablo çıkıyor:

Seçim bildirgelerini açıklayan partiler kadın konusunda çoğunlukla tespit yapmanın ötesine gidememiş, sorunlara çözüm üretmekte yetersiz kalmıştır. AK PARTİ, SP ve MHP ise kota konusuna değinmemiş bile...

• AK PARTİ

7 Haziran 2015 Seçimleri kapsamında hazırlanan Seçim Beyannamesinde “**Kadın**” ayrı bir alt başlık olarak ele alınmış; “*Kadınların hakları, refahı, sosyal hayatta karşılaştığı engellerin ortadan kaldırılması güçlü toplum hedefimiz ve kalkınmamız için vazgeçilmezdir. Kadınlarımız, toplumsal hayatın olduğu kadar ailelerimizin de temel direğidir.*” denilmiştir.

AK Parti'nin bugüne kadar yaptığı uygulamalardan bahsettiği bölümde ise; “*Kadına karşı şiddet ile mücadelede sıfır tolerans ilkesini gözettilik. Aile içi şiddetin, töre ve namus cinayetlerinin engellenmesine yönelik hukuki düzenlemeler yaptık. Yine bu amaca yönelik olarak “Avrupa Konseyi Sözleşmesini (İstanbul Sözleşmesi)” çekincesiz olarak imzalayan ilk ülke olduk. İktidarımız döneminde “Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun” hayata geçirilmiştir.*

BM nezdinde, “İnsan Ticaretinin Özellikle Kadın ve Çocuk Ticaretinin Önlenmesine, Durdurulmasına ve Cezalandırılmasına İlişkin Protokolü” onaylandık. İş Kanununda yaptığımız değişiklikle kadınlar lehine hükümler getirilmesini sağladık.

Kadın-Erkek Fırsat Eşitliği Komisyonunu kurduk. Ceza kanunlarında kadın haklarını güçlendirici değişiklikler yaptık. Sosyal yardım programlarını çeşitlendirdik; engelli ve yaşlılar, eşi vefat etmiş kadınlar, muhtaç asker ailelerine yönelik düzenli sosyal yardım programları uygulamaya başladık.

Özel sektör ve sivil toplum kuruluşları ile işbirliği içinde yürüttüğümüz “**Haydi Kızlar Okula**”, “**Baba Beni Okula Gönder**”, “**Kardelenler**” gibi kampanyalar ve “**Temel Eğitime Destek Projesi**”, “**Kız Çocuklarının Okullaşmasının Artırılması Projesi**” gibi projelerle; kız öğrencilerimizin okuldan ayrılma oranlarının düşürülmesini hedeflemekteyiz. Kadınlar ile okuldan erken ayrılan kız çocukları için eğitim programları düzenlenmektedir.” denildi.

Bildirgesinde vaat ettiği hususlardan birkaçı ise şu şekilde sıralanmaktadır; “*Önümüzdeki dönemde kadınların karar alma mekanizmalarındaki etkinliğini daha da artıracacağız. Siyasetten bürokrasiye kültürel ve sanatsal hayattan sivil toplum faaliyetlerine kadar kadının katılımını ve rolünü güçlendireceğiz.*

Kadınlarımızın iş hayatında tutunmalarını kolaylaştırmak amacıyla kaliteli ve hesaplı kreş imkânlarını yaygınlaştıracacağız.

*Genel olarak şiddete, özel olarak da kadınlara ve çocuklara yönelik şiddete karşı her türlü yasal korunma sağlanması ve yasaların etkin bir şekilde uygulanmasını sağlayacağız. Ayrıca, **kadın ve çocukların şiddete uğradıklarında başvurabilecekleri, bilgi ve destek alabilecekleri merkezleri daha işlevsel ve erişilebilir hale getireceğiz.***

Çocuk hakları açısından ise AK PARTİ'nin bugüne kadar yaptığı ve vadettiği uygulamalardan bahsettiği bölümde şöyle bir cümle de yer alıyor:

“Anne ve çocuk sağlığı ile aşılama hizmetlerinde kaydettiğimiz ilerlemeler bebek ve anne ölümlerine de yansımış, son on yılda anne ve bebek ölümlerinde tüm dünyada örnek olarak gösterilen düşüşler yaşanmıştır.” Devamında ise, “Sokakta yaşayan, çalışan, çalıştırılan ve risk altında olduğu tespit edilen çocuklar ile koruma altında olup uyuşturucu bağımlılığı tedavisi tamamlanan çocuklar ve ailelerine yönelik psikolojik ve sosyal destek programları oluşturacağız. Belediyelere kreş açma zorunluluğu getireceğiz.

Çocuk hizmetlerinde toplumun tüm kesimlerinin katıldığı ve sorumluluk üstlendiği toplumsal duyarlılığın ve farkındalığın oluştuğu, çocuğa karşı ihmal, şiddet ve istismarın olmadığı bir ortam oluşturacağız. Hizmet dönüşümü kapsamında hâlihazırda hizmet vermekte olan yurt ve yuvalar kapatılacak, çocuk bakım hizmetleri sadece ev tipi kuruluşlar aracılığıyla devam ettirilecektir” demiştir.

AK Parti 1 Kasım 2015 Seçim Beyannamesinde ise, kadın ve çocuk haklarına ilişkin önceki beyannamelerine paralellik taşıyan vaatlerde bulunmuştur.

- **CHP**

CHP 2011 Seçim beyannamesinde; **Kadın-Erkek Eşitliği Sağlanana Kadar Kadın Kotası Olacak** başlığı altında; Seçim ve atamayla gelinen her görev için kadın erkek eşitliğini sağlayacak kota ve pozitif ayrımcılık uygulanacağı ve kadınların siyasete katılmaya, aday olmaya özendirileceği yönünde adımlar atacağını vurgulamaktadır. Nitekim CHP kendi tabanından en fazla kadın milletvekili çıkararak siyasi partilerden biridir.

CHP 2015 Seçim Beyannamesi incelendiğinde, Kadın ve Çocuk başlığına birçok yerde yer verildiği görülmektedir. **GÜÇLÜ KADIN, GÜÇLÜ TOPLUM** başlığı bunlardan biridir. Kadın ve çocuk hakları açısından Bildirgesinde, kadın-erkek eşitliğinin sağlanması, kadın haklarını korumak ve geliştirmek tüm kamu politikalarının ana hedeflerinden biri olacağı vurgulanmıştır.

Her fırsatta kadın-erkek eşitliği vurgusunu yapan CHP, kadın-erkek eşitliğini yaşamın tüm alanlarında sağlamak için gereken yasal düzenlemeleri yapacaklarını ve **Kadına yönelik şiddete karşı “sıfır tolerans” anlayışıyla hareket ederek**, bu konuda gereken yasal yaptırımları kararlılıkla uygulayacaklarını belirtmiştir.

“Şiddete Maruz Kalan Kadınlara Tam Destek” başlığı altında ise şu cümlelere yer vermiştir; *“Sığınma evlerinin sayısını ve niteliğini artıracamız. Sığınma evlerinin, şiddete uğrayan kadınların normal hayata geçişlerindeki işlevini geliştirecek, AB standartları düzeyine gelmesini sağlayacağız. Karakollar ve aile mahkemelerinde aile içi şiddet birimleri oluşturacağız. Bu birimlerde görev yapacak personelin eğitilmiş ve donanımlı olmasını sağlayacağız.”* şeklindedir.

CHP, HSYK'nın Yeniden Yapılandırılması kapsamında Hakimler ve Savcılar Yüksek K ve Savcılar Y.K. seçimlerinde kadınların temsilini artırmak için cinsiyet kotası getireceklerini vaat etmiştir.

Genel olarak, **AİLE SİĞORTASI kapsamında KADIN VE ÇOCUKLARA** iş, sağlık, sosyal ve sigorta alanlarında destek verileceği vurgusu yapılmıştır. **KADINLARA YÜKLENEN ÇOCUK, HASTA, YAŞLI VE ENGELLİ BAKIM SORUMLULUKLARININ AZALTILACAĞI, kadınların iş gücünden kopmasını engellemek için ebeveyn iznini yaygınlaştırılacağı** da vaat edilen hususlardandır.

Kadın ve çocuk sağlığı açısından ise kadınlara yönelik sağlık taramalarına süreklilik kazandıracaklarına, her annenin ihtiyacı olan vitaminleri, ücretsiz olarak sağlayacaklarına, Anne, bebek ve çocuk ölüm oranlarını hızla düşürecek önlemleri alarak, bölgesel farklılıkları ortadan kaldıracaklarına da yer vermiştir.

Çocuk hakları açısından ise CHP iktidarında gençlerimizin işsiz kalmayacağını, **ÇOCUKLARIN, KADINLARIN**, yaşlıların, emeklilerin ve engellilerin sosyal haklardan kapsamlı biçimde yararlanabilmesi için gerekli tüm adımları atacağını ayrıca **çocuk işçiliğini her durumda önleyeceğini**, çocukları eğitim politikaları ve Aile Sigortası Programıyla koruma altına alacağını vaat etmiştir.

CHP 1 Kasım 2015 Seçim Beyannamesinde ise, kadın ve çocuk haklarına ilişkin önceki beyannamelerine paralellik taşıyan vaatlerde bulunakla birlikte yeni tarihli beyannamesinde **çocuk haklarına çok geniş ölçüde yer vermiştir;** *“Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı'ni, Aile ve Çocuk Bakanlığı adı altında icracı bir bakanlık olarak yeniden yapılandıracağız. Çocuk politikalarıyla ilgili temel hedefleri ve yasal düzenlemeleri özerk bir yapıda oluşturulacak Türkiye Çocuk Kurumu ile birlikte gerçekleştireceğiz. TBMM bünyesinde, çocukların yüksek yararını gözeterek Çocuk Adalet Komisyonu ve Adalet Bakanlığı bünyesinde çocuk rehabilitasyon merkezleri kuracağız. Çocuk yoksulluğunu önlemeye yönelik Türkiye Çocuk Politikası'ni hayata geçireceğiz. 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu'nu yeniden yapılandıracağız. Çocukların adli vakalara karıştığı durumlarda çocuk haklarının korunmasını yasal güvence altına alacağız.”*

Devamında ise **“Şehit Yakınları ve Gaziler”** başlığı altında şu vaatlere yer vermiştir; **“şehitlerin çocuklarını** ve kardeşlerini **askerlikten muaf tutacağız**, gazi ve şehit çocuklarının okullarda ve üniversitelerde burslu olarak okuyabilmesi için gerekli yerleştirme ve finans planlamasını, Şehit Yakınları ve Gaziler Genel Müdürlüğü eliyle yapacağız.” Diyerek şehit çocuklarının haklarını ayrı bir önemle gözeteceklerini vaat etmiştir.

- **MHP**

Milliyetçi Hareket Partisi 2011 ve 2015 Seçim Beyannamelerinde, kadın ve çocuk hakları açısından birbirine paralellik içeren hedeflere yer vermiştir. Partilerinin kadınlara karşı her türlü fiili ve hukuki ayrımcılığa ve kadın istismarına karşı durduğu, ailelerinden kaynaklananlar da dâhil olmak üzere çocukların her türlü hak ihlaline ve istismarına karşı korunmasını gerekli gördüklerini ayrıca belirtmiştir. Bununla birlikte, **Kadının çalışma hayatındaki yerinin daha da güçlendirecekleri politikaları hayata geçireceklerini**, başta kadın ve gençler olmak üzere tüm kesimler için nitelikli istihdam imkânlarının arttırılacağı, çalışma şartları iyileştirilerek ücret-verimlilik ilişkisinin güçlendirileceği vaat edilmiştir.

Toplumsal cinsiyet eşitliği politikaları yerleştirilecek, politika süreçlerinin tüm evrelerinde ve düzeylerinde erkeklerle kadınlar arasındaki eşitlik prensibi dikkate alınacaktır. Kadınlara karşı uygulanan her türlü fiili ve hukuki ayrımcılığa son verileceği hususuna yer vermesi çok önem arz eden bir vaattir ancak bu politikayı nasıl gerçekleştireceklerine dair detay verilmemiştir.

Kadınların aldıkları sağlık hizmetleri açısından ise, yoğun olarak karşılaştıkları hastalıklara yönelik olarak sağlık kuruluşlarında özel teşhis ve tedavi birimlerinin yaygınlaştırılacağı da vaatler arasında yer almaktadır.

MHP 1 Kasım 2015 Seçim Beyannamesinde ise, kadın ve çocuk haklarına ilişkin önceki beyannamelerine paralellik taşıyan vaatlerde bulunakla birlikte diğer Siyasi partilerin vaatlerinden farklı olarak çocuk hakları hususunda şu ifadeler yer vermiştir; **“Çocuklar; şiddet, cinsellik ve istismar içeren, madde bağımlılığını ve sigara kullanımını özendiren yazılı, görsel ve internet ortamındaki her türlü zararlı yayınlara karşı korunacaktır. Aileler, medya okuryazarlığı ve internetin doğru kullanımı konusunda bilinçlendirilecektir”** demiştir.

- **HDP**

Kadınlar, Hayal Edelim Çünkü Hayallerimizi Gerçekleştirebiliriz başlığı altında şu ifadeler yer vermiştir; *“Kadınların hayatın her alanında, siyasette istediğimiz an istediğimiz gibi var olabildiğimiz; Evimizi, köyümüzü terk etmeden, istediğimiz yaşam alanını seçebildiğimiz; Anadilimizde eğitim görebildiğimiz; Savaşın ve şiddetin olmadığı; Şiddet görmediğimiz, kadına yönelik şiddetin daha gerçekleşmeden, tehdit ve fiziki şiddete yeltenme aşamasında ciddi bir suç sayılıp, ağır şekilde cezalandırıldığı; Şiddet uygulayanları indirimsiz, ayrımcı olmadan yargılayan mahkemelerin olduğu”* bir düzen hedeflediklerini beyan etmiştir.

Ayrıca diğer siyasi partilerin vaatlerinden farklı olarak, **kadınlarla ilgili tüm sorunlara doğru- dan kadınların ve kadın kurumlarının çözüm geliştirdiği “Kadın Bakanlığı’nı” kuracağı vaadinde bulunmuştur.**

Bununla birlikte, Kadınlara yönelik sosyal destek paketleri sosyal adalet ve eşitlik ilkesine göre, cinsiyet eşitliğini gözetir bir şekilde ve bir vatandaşlık hakkı olarak yerine getirilmesinin yanında HDP, Kadını güçlendirmenin yollarından biri olarak, ev içi emek, ücretsiz çalışma dikkate alınarak, **“Ev kadınlarına” sosyal güvence ve emeklilik hakkı getirileceğini** belirtmiştir.

HDP 1 Kasım 2015 Seçim Beyannamesinde ise, kadın ve çocuk haklarına ilişkin önceki beyannamelerine paralellik taşıyan vaatlerde bulunakla birlikte beyannamesinde şu ifadeler yer vermiştir; *“Kadınlar, yerelde eşit temsil ile oluşan kadın meclisleri aracılığıyla, yerel yönetimlere doğrudan katılacaklar. Kentsel hizmetlerin önceliklerinin cinsiyet eşitlikçi temelde örgütlenmesi sağlanacak”* diyerek, kadınların siyasi arenada etkin rol oynaması için çalışmalar yapacaklarını belirtmiştir.

Bununla birlikte, **HDP önceki beyannamesinde çocuk haklarına ilişkin bir başlık düzenlememişti.** Ancak 1 Kasım 2015 Seçim Beyannamesinde **“Çocuk Hakları”na** ilişkin vaatlerini sıraladığı bir başlığa yer vermiştir.

- **SP**

Saadet Partisi 2015 Seçim Beyannamesinde, **yoksullara, engellilere, KADINLARA, ÇOCUKLARA ve yaşlılara yönelik her türlü şiddet ve dışlamayı, toplumsal hayatta ve kamu yönetiminde görülen fişleme, kayırmacılık ve ayrımcılık gibi insan haklarına ve hukuka aykırı tutum ve davranışlarla kararlı bir şekilde mücadele edeceklerini** özellikle vurgulamıştır.

Kadın konusunda seçim bildirgelerinde yer alan hususlar kadının çalışma hayatındaki yerinin güçlendirilmesi, kadınların emeklilik ile ilgili hakları ve kadına yönelik şiddetin ve sorunların önlenmesi çerçevesinde çizilmiştir. Bildirgede bu çizilen hususlar şu şekilde belirtilmektedir; **“Çalışma hayatında KADINLAR, ÇOCUKLAR, yaşlılar, engelliler ve suiistimale açık gruplar için özel tedbirler alınacaktır. Kadınlar 25, erkekler 30 yıl çalıştıklarında isterlerse emekli olabilecekler.** Kadınlara ev içinde ürettikleri ürünleri satışa sunmaları için ücretsiz fuar ve pazar alanları temin edilecektir.

Bildirgede ÇOCUKLARIN HAKLARINA İSE YOK DENECEK KADAR AZ YER VERİLMİŞTİR. Bu konu sadece dar gelirlili aile fertlerinin okuyan çocuklarına burs sağlanması, öksüz ve yetim çocukların yaşama şartları üçer aylık dönemlerde devlet tarafından takip edileceği, sokak çocukları sorununun hiç vakit geçirmeden kalıcı olarak çözülmeye çalışılacağı ve bu çocuklarımızın barınma, eğitim, sağlık ve istihdamları devlet tarafından yapılacağı gibi dar bir açıdan ele alınmıştır.

Bununla birlikte, Kadınların karşılaştıkları sorunları, mağdur edildikleri hususları kadınların katılımı ve katkısı ile çözeceğini belirtmiş, **Kadına yönelik şiddeti sebep ve sonuçlarıyla ele alıp, kalıcı çözümler üreteceğini ve bu konuda gerekli düzenlemeleri yapmayan hükümeti eleştirmekle yetinmiştir.**

Saadet Partisi 1 Kasım 2015 Seçim Beyannamesinde ise, kadın ve çocuk haklarına ilişkin önceki beyannamelerine paralellik taşıyan vaatlerde bulunmuştur.

DEĞERLENDİRME: AK Parti ve MHP'nin konuya aile perspektifinden yaklaşım, kadını daha ziyade ailedeki konumuyla ve ailenin durumunu iyileştirmek için kadının durumunun iyileştirilmesi gerektiğinden yola çıkarak değerlendirdiğini söyleyebiliriz.

Genel olarak Partiler bildirelerinde kadınların sorunlarını yoğun bir şekilde sosyal, siyasi eşitliğe ve çalışma hayatındaki eşitliğine kavuşamamaları açısından, şiddete maruz kalmaları başlıkları altında topladığı görülmektedir. **Fakat ne yazık ki Siyasi Partiler bahsi geçen problemlere değinirken çoğunlukla tespit yapmanın ötesine gidememiş ve sorunlara çözüm üretmekte yetersiz kalmıştır.**

Kadın ve çocuk meselesi, sadece çıkarılan kanunlar, mevzuat veyahut açılacak yeni konularla çözüme kavuşacak bir mesele değildir. Bu meseleye ilişkin toplumun algısının değişmesi, kadına olan bakış açısının değişmesi, öncelikle bunun bir insan hakları ihlali olduğunun vurgulanarak, bu algının değişmesi için elbirliği ile çalışılması gerekmektedir. Kadın öteki değildir. Kadın sendir. Kadın bendir. Kadın bizdir. Bu konuda siyasi partiler başta olmak üzere herkese büyük görev düşmektedir.

Çocuk Hakları da, Çocuk Koruma Kanunu ile Uluslararası Çocuk Hakları Sözleşmeleriyle güvence altına alınmıştır. Bu güvenceler ihlallerin önüne geçmelidir. Önümüzdeki süreçte ise çocukların “yüksek yararını” gözetmek ve onların insana yakışır bir yaşam standardına sahip olmaları için gerekli tüm stratejileri geliştirmek öncelikli hedeflerden biri olmalıdır.

ALKOL VE MADDE BAĞIMLILIĞI

• AK PARTİ

AK Parti 2015 Seçim Beyannamesinde alkol ve madde bağımlılığına ilişkin; “**Sağlıklı Yaşam ve Hareketlilik Öncelikli Dönüşüm Programı**”mızla tütün kullanımı, **alkol ve uyuşturucu bağımlılığı ile** etkin mücadeleyi hedeflediklerini belirtmiştir. Tütün ve alkol bağımlılığından kurtulmak isteyen vatandaşların hizmete erişimlerinin kolaylaştırılacağı, uyuşturucu madde bağımlılarına yönelik tedavi ve rehabilitasyon hizmetlerinin güçlendirileceği, uyuşturucu ile mücadeleye yönelik güvenlik önlemlerini artırarak, sokakta yaşayan, çalışan, çalıştırılan ve risk altında olduğu tespit edilen çocuklar ile koruma altında olup uyuşturucu bağımlılığı tedavisi tamamlanan çocuklar ve ailelerine yönelik psikolojik ve sosyal destek programları oluşturulacağı vaatedilmiştir.

AK Parti'nin bugüne kadar yaptığı uygulamalardan bahsettiği bölümde şöyle bir cümle yer alıyor: “*Emniyet Genel Müdürlüğü bünyesinde uyuşturucuyla daha etkin mücadele yapı-*

*bilmek amacıyla **Narkotik Daire Başkanlığını kurduk.** Özellikle okul çevrelerinde **NARKOTİM'ler** oluşturduk. Gençlerimiz için önemli bir tehdit oluşturan uyuşturucu ile mücadele konusunda “Uyuşturucu ile Mücadele Şurası” düzenledik. Uyuşturucu ile Mücadele Yüksek Kurulunu kurduk, kapsamlı bir Eylem Planını kamuoyu ile paylaşarak uygulamaya başladık. Bu kapsamda “**Uyuşturucu ile Mücadele Strateji Belgesi**” ile **“Uyuşturucu ile Mücadele Eylem Planı” hazırlık çalışmalarını sürdürmekteyiz.**”*

AK Parti 1 Kasım 2015 Seçim Beyannamesinde ise, madde ve alkol bağımlılığına ilişkin önceki beyannamelerine paralellik taşıyan vaatlerde bulunmuştur.

- **CHP**

Cumhuriyet Halk Partisi 2015 Seçim Beyannamesinde alkol ve madde bağımlılığına ilişkin; “Madde bağımlılığı tanı ve tedavisini tamamen ücretsiz hale getireceği, bağımlılık tedavi ve rehabilitasyon merkezlerini yaygınlaştıracığı” vaatlerinde bulunmuştur.

Alkol ve Uyuşturucu Bağımlılığı konusunda CHP, 7 Haziran 2015 Seçim Beyannamesinde vaat ettiği hususlar bakımından 12 Eylül 2011 Seçim Beyannamesine göre daha geniş ele almıştır.

CHP 1 Kasım 2015 Seçim Beyannamesinde ise, uyuşturucu bağımlılığına ilişkin önceki beyannamelerine paralellik taşıyan vaatlerde bulunmuştur.

- **MHP**

2011 Seçim Beyannamesinde MHP, sigara, alkol ve her türlü uyuşturucu madde kullanımına, kumar ve benzeri alışkanlıklara, fuhuş, anarşi ve teröre karşı gençleri korumak ve bilinçlendirmek amacıyla; aile müessesesinin güçlendirilmesine, gençlerin kendilerini ifade edebilecekleri sosyal ve kültürel ortamların oluşturulmasına önem verileceğini, spor ve sosyal faaliyet imkânlarının geliştirileceğini, uyuşturucu ile etkili mücadele edileceğini vaat etmiştir.

7 Haziran 2015 Seçim Beyannamesinde de 12 Eylül 2011 Seçim Beyannamesinde vadettiği hususları tekrar etmiştir.

Bununla beraber, “*gençler milli değerlerle donatılacak ve kötü alışkanlıklardan korunacak.*” denilmiş ancak bunun nasıl bir politika ve yol haritasıyla gerçekleştirileceğine değinilmemiştir.

MHP 1 Kasım 2015 Seçim Beyannamesinde diğer beyannamelerinden farklı olarak şu vaade yer vermiştir; “*Türk Sporunu Geliştirme Projesi hayata geçirilecek Uygulamaya koyacağımız “Türk Sporunu Geliştirme Projesi” ile spor seferberliği başlatılarak sporda atılım gerçekleştirilecektir.*” diyerek, genç birey ve çocukları bağımlılıklardan uzaklaştırmayı hedeflediklerini belirtmiştir.

- **HDP**

Alkol ve Uyuşturucu Bağımlılığı konusunda HDP, “Uyuşturucu ve Madde Bağımlılığı İle Mücadele” Başlığı altında; Uyuşturucu maddenin dolaşımını sağlayan bütün mekanizmalara karşı mücadele edileceğini, uyuşturucu madde bağımlılığına karşı çocuklarımızı, gençlerimizi korumak için, ihtiyaçları olan sosyal, kültürel, sanat ve spor faaliyetlerine dönük yaşam yerlerinde çok boyutlu yaşam merkezleri kuracağını vaat etmiştir.

Beyannamenin devamında uluslararası uyuşturucu ticareti ve benzeri insanlık değerlerini ilgilendiren sorunlara yönelik çözümlerin geliştirilmesi amacıyla gerekli işbirliğini yapacağını belirtmiş ancak işbirliği yapacağı mekanizmalar ile ilgili bir açıklama getirmemiştir.

Ayrıca Halkaların Demokratik Partisi’nin bildirisinde **madde bağımlılığını, insanlık değerlerini ilgilendiren bir sorun olarak nitelendirmesi** altı çizilmesi gereken önemli bir ifadedir.

HDP 1 Kasım 2015 Seçim Beyannamesinde ise, uyuşturucu bağımlılığına ilişkin önceki beyannamelelerine paralellik taşıyan vaatlerde bulunmuştur.

- **SP**

Saadet Partisi 2015 Seçim Beyannamesinde alkol ve uyuşturucu bağımlılığına ilişkin, gençlerimizin karşı karşıya bulunduğu tüm sorunları tehdit olarak kabul etmiştir. Bu konuda yapacağı çalışmalara değinmekten ziyade, mevcut problemi ortaya koymakla yetinmiştir.

Diğer siyasi partilerden farklı olarak “**İNTERNET BAĞIMLILIĞINI**” da bir sorun olarak kabul etmiştir ancak bu sorunu çözmek amacıyla bu konuda ayrıca bir açıklama getirmemiştir.

Saadet Partisi 1 Kasım 2015 Seçim Beyannamesinde ise, uyuşturucu bağımlılığına ilişkin önceki beyannamelelerine paralellik taşıyan vaatlerde bulunmuştur.

DEĞERLENDİRME: Partilerin, “**bağımlılık**” denildiğinde sadece uyuşturucu ve alkol bağımlılığından bahsetmeleri hatalı ve eksik bir yaklaşımdır. Günümüz koşulları değişmekte, teknolojinin hayatımıza girmesi ve her geçen gün hızla gelişmesi ile birlikte insanoğlunu etkileyen yeni bağımlılıkları da beraberinde getirmektedir. **Bunlar arasında Sigara bağımlılığı, İnternet bağımlılığı, Gıda Bağımlılığı, Kumar Bağımlılığı, Oyun Bağımlılığı, Cinsel Bağımlılık vs. sayılabilir. Ancak mevcut siyasi partilerin hiçbirinde bahsi geçen bu bağımlılık çeşitlerine dair bir politikanın varlığı bir yana dursun, genel geçer bir ifadeye dahi yer verilmemiştir.**

Ayrıca Siyasi Partilerin beyannamelelerinde günümüzde hoşça vakit geçirme, eğlence ve dinlenme aracı olarak sunulan “**ŞANS VE BAHİS OYUNLARI**”nı da içine alan düzenlemelere yer vermemiş oldukları tespit edilmiştir. Kumar bağımlılığı ve bahis oyunları, günümüzde git-tikçe artan bir şekilde hoşça vakit geçirme, eğlence ve dinlenme aracı olarak gösterilmeye çalışıl-

makta ve popülaritesi artmaktadır. Fakat ne yazık ki bu oyunlar çoğu insanda, özellikle çocuklarda ve gençlerde bağımlılığa dönüşmektedir. **Bu problemlerden biri, adından sıkça söz edilen, kontrol-süz oynama (kompulsif kumar oynama) davranışdır.** Çalışmadan, kısa yoldan zengin olmak için çıkar yol olarak gösterilen kumar, pek çok ülkede medya ve devlet onayıyla teşvik edilmektedir.^{6 7} Araştırmamız kapsamında bu probleme de kısaca değinmeyi gerekli gördük.

Netice itibariyle, çocuk, ergen ve genç erişkinlerde görülen “**BAĞIMLILIK SORUNU**” ülkemizde ve dünyada yeni karşılaştığımız bir sorun değildir. Sanayileşme, modernleşme ve kentleşmenin dayattığı bireysel ve toplumsal refah kavramları; her zaman beklenen sonucu vermemiş ya da istenen sonucu verse de beraberinde bireyi yalnızlaştıran, baş etmek zorunda olduğu problemlerin sayısı artarken, baş etme becerilerini azaltan ve bu durumda “çözümü” sağlıklı olmayan desteklerle ve dengelerle sağlayan bireyler ve gruplar oluşumuna neden olmuştur.⁸ İşte tam bu noktada ailenin rolü büyük önem kazanmaktadır. Ebeveynlerin eğitici, bilinçlendirici annelik babalık yapabilmeleri adına destek mekanizmalarının kurulabilmesi için gerekli etkin politikaların geliştirilmesi gerekmektedir.

Aile eğitiminin yanı sıra, devletin bağımlılıklarla topyekûn mücadele edebilmesi için, bağımlılıkların köleliğe dönüştüğünü, köleliğin insanlığa karşı işlenen suçlardan olması nedeniyle de bağımlılık üretmenin insanlık suçu olduğunu kabul ile uygun bir hukuk dili üretmesi, Birleşmiş Milletler’de bağımlılık üreticiliğinin insanlığa karşı suçlar kapsamına alınmasına çalışması, yurt içinde de bağımlılıklarla mücadele için oluşturulmuş STK’ları devletleştirmeden desteklemesi gerekmektedir.

Siyasi Partilerin Bildirgelerinde bağımlılıklarla mücadele başlığına bile rastlanmazken, böylesi bir çalışmayı ve mücadeleyi beklemek şimdilik lüks kaçmaktadır.

TÜKETİCİ HAKLARI

• AK PARTİ

AK Parti Tüketici haklarına ilişkin hayata geçirdiği politikalardan bahsetmiştir. Bunlar arasında **Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun, Elektronik Ticaretin Düzenlenmesi Hakkında Kanun ve Perakende Ticaretin Düzenlenmesi Hakkında Kanun yürürlüğe girmesi gösterilmiştir.** Etiket ve ambalajları, tüketicileri daha doğru bilgilendirecek şekilde düzenleyecekleri de vaat edilmektedir.

⁶ Bkz. Alper AKSOY, a.g.m. Diğer Bağımlılıklar, s. 3-6.

⁷ <http://www.kumarbagimliliği.info.tr/>, 19.09.2015.

⁸ Prof. Dr. Nevzat TARHAN – Dr. Serdar NURMEDOV; BAĞIMLILIK Sanal ve Gerçek, Timaş Yayınları.

Bununla beraber, **Hak Arama Yollarının kolaylaştırılmasına yönelik olarak, Tüketici Mahkemelerinin sayısını artıracığını ve üreticiyi-tüketiciyi koruyucu yeni yasal düzenlemeleri hayata geçireceğini vaat etmiştir.** Enerji sektöründe de hem arz güvenliğini sağlamak hem de ekonomik kalkınmaya daha düşük maliyetli girdi sağlamanın öncelikli yaklaşımları olduğunu belirtmiştir.

Ancak uygulamalardan da görebildiğimiz kadarıyla, mevcut mahkemelerin sayısını artırmak tüketici haklarına daha etkin koruma sağlayacağı anlamına gelmemektedir.

Ayrıca AK Parti 1 Kasım 2015 Seçim Beyannamesinde tüketici haklarına ilişkin önceki beyannamelelerine paralellik taşıyan vaatlerde bulunmuştur.

- **CHP**

CHP 2015 Seçim Beyannamesinde; **“Tüketici Haklarına”** ayrı bir başlık altında yer vermiştir. CHP bu bağlamda, tüketici ve üretici haklarını bütüncül bir yaklaşımla gözeteceğine, **Evrensel Tüketici Hakları'nın ve Tüketici Haklarının Korunması Hakkında Kanun'un tam ve eksiksiz uygulanmasını sağlayacağına ilişkin adımlar atacağına Beyannamesinde yer vermiştir.** Bununla beraber, Ürün güvenliği ve Gıda Güvenliği konusunda mevzuatın tam olarak uygulanmasını sağlayarak denetimleri etkinleştireceğini, tüketici haklarını gözeteceğini, uluslararası kalite standartları uyarınca hareket ederek özerk bir yapıyla yürüteceğini belirtmiştir.

Ayrıca Tüketici haklarının güvence altına alınması için Tüketici Hakları Üst Kurulu'nu kuracağını ve tüketici hakları konusunda **Hak Arama ve Bilgilendirme Süreçlerine ilişkin de** birtakım vaatlere de yer vermiştir. Bunlardan bazıları; *“ Kuracağımız Tüketici Üst Kurulu yoluyla tüketicilerin, uğradığı zararları süratli, adil, ucuz ve kolay yöntemlerle tazmin etmesini sağlayacağız. Tüketici Üst Kurulu'nda tüketici örgütlerine temsil hakkı vereceğiz.”* şeklindedir.

2015 Beyannamesinde; “Tüketici haklarını üretici hakları ile birlikte koruyacağı vaadi” diğer Siyasi Partilerin değinmediği bir husustur.

CHP 2011 Seçim Beyannamesinde; **Tüketiciye Destek başlığı altında “tüketici hakları” ibaresine yer veren tek partidir. Buna göre;** tüketicinin, uğradığı zararları süratli, adil, ucuz ve kolay yöntemlerle tazmin etmesini sağlayacağını, tüketici mağduriyetlerinin giderilmesi için danışmanlık hizmetleri sunacağını, bunların yanında, **Tüketici Haklarının Korunması Hakkında Kanun'un** yetkili kamu kuruluşları tarafından tam olarak uygulanmasını sağlayacağını da vaat etmiştir.

Ayrıca CHP 1 Kasım 2015 Seçim Beyannamesinde, tüketici haklarına ilişkin önceki beyannamelelerine paralellik taşıyan vaatlerde bulunmuştur.

- **MHP**

MHP'nin 2011 Seçimleri öncesinde açıkladığı seçim beyannamesi ile 7 Haziran 2015 seçimleri için açıkladığı beyanname arasında öz itibarıyla farklılığın olmadığı tespit edilmiştir.

Her iki beyannamede de; “Tüketici Hakları”na, Tüketici hakları korunacak başlığı altında; Tüketicinin sağlık ve güvenliği ile ekonomik çıkarlarını koruyucu, aydınlatıcı, eğitici, zararlarını tazmin edici, çevresel tehlikelerden korunmasını sağlayıcı önlemler alınacağı, tüketici bilincinin geliştirilmesi ve tüketici haklarının korunmasını amaçlayan sivil toplum yapılanmaları destekleneceği ve **tüketiciyi aldatanlara ve vergisini vermeyenlere ağır cezalar getirilmesinin yanı sıra, bunların kamuoyuna duyurulmasının sağlanacağı** vaad edilmiştir.

Sağlıklı işleyen bir enerji piyasası oluşturulacağına, yine bu sektörde bulunan özel ve kamu kesimi faaliyetlerinin düzenlenip destekleneceğine, tüketici haklarının korunacağına yer verip, ülkemizdeki gıda güvenliği ve güvenilirliğinin çağdaş normlara ulaştırılacağına, tüketicinin korunması ve bilinçlendirilmesi sağlanacağına vurgu yapılmıştır.

MHP 1 Kasım 2015 Seçim Beyannamesinde tüketici haklarına ilişkin önceki beyannamelerine paralellik taşıyan vaatlerde bulunmuştur.

- **HDP**

HDP'nin 2015 Seçim Beyannamesinde; tüketici haklarına ilişkin bir ibare geçmemekle birlikte, genel olarak Gıda üretimi, işlenmesi ve ithaline ilişkin tüketicinin ve üreticinin öncelikleri arasında yer alacağını vaat etmiştir.

HDP 1 Kasım 2015 Seçim Beyannamesinde tüketici haklarına ilişkin bir vaatte bulunmamıştır.

- **SP**

Saadet Partisi 2015 Seçim Beyannamesinde; üreticilerin ve tüketicilerin maruz kaldıkları haksız vergiler hak ve adalet temelinde yeniden düzenleneceği, enerji ile ilgili konuların stratejik önemi, çevreye etkileri ve tüketici menfaat ve hakları konusunda halkımızın bilgilendirileceğini vaat etmiştir.

İNSAN HAKLARI VE YENİ ANAYASA

Yeni bir Anayasaya duyulan ihtiyaçla ilgili bir fikir birliğinin olduğunu rahatlıkla söyleyebiliriz. Dolayısıyla Yeni Anayasa seçkinlerin müzakeresiyle sınırlı kalmayacaktır. Bununla birlikte, **yeni anayasanın sağlam ve uzunsoluklu bir Anayasa olabilmesinin ilk koşulu olan halk desteğini sağlamak için, diğer sorunlu noktalar üzerinde bir fikir birliği de mümkün olan en geniş çapta sağlanmalıdır.**

- **AK PARTİ**

2011 Beyannamesinde Yeni Anayasa ve İnsan Hakları

12 Haziran 2011 yılındaki Seçim Beyannamesinde Yeni Anayasa konusu ‘**ileri demokrasi**’ başlığı altında sürekli olarak vurgulanmıştır. AK Parti’nin üçüncü iktidar döneminin Yeni Anayasa dönemi olacağı belirtilerek şunlar yer almıştı:

“AK Parti’ye göre yeni anayasa, bireylerin haklarını en etkili şekilde korumalı, temel hak ve özgürlükleri ‘İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi’nin ve ‘Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi’nin getirdiği ilke ve standartlarda güvence altına almalıdır.

AK Parti’nin varlık nedenlerinin başında gelen demokratikleşme sürecinin taçlandırılması da yeni anayasanın hazırlanmasıyla mümkün olacaktır. Bu nedenle üçüncü iktidar dönemi yeni anayasa dönemi olacaktır. AK Parti kuruluşundan itibaren hedeflediği ve ilk iki dönemde olgunlaştırdığı yeni anayasa sürecini tamamlamaya kararlıdır.

Dışlayıcı değil kapsayıcı, ötekileştirici değil kucaklayıcı, ayrıştırıcı değil bütünleştirici, bastırıcı değil özgürleştirici, ayınlıştırıcı değil çeşitlilikte birliği savunan, çoğulcu ve özgürlükçü bir anayasa hazırlanacaktır.”

2015 Beyannamesinde Yeni Anayasa ve İnsan Hakları

AK Parti, kurulduğu günden itibaren Türkiye’nin sivil bir anayasaya ihtiyacı olduğunu, bunun için de çoğulcu ve özgürlükçü yeni bir anayasanın hazırlanması gerektiğini savunmuştur.

7 Haziran 2015 Seçimleri kapsamında hazırlanan Seçim Beyannamesinde Yeni Anayasa ayrı bir alt başlık olarak “**Demokratikleşme ve Yeni Anayasal Sistem**” ana başlığı altında yer aldı ve “**Yeni Anayasayı Türkiye’de demokrasi, insan hakları ve hukukun üstünlüğünün kökleşmesi bakımından hayati bir aşama olarak görmekteyiz.**” denildi.

Bildirgesinde Yeni Anayasa için şu ifadelerle de yer verilmiştir;

“Cumhuriyetimizin insan hakları ve demokrasi konularındaki kazanımlarını geleceğe taşıyacak; vesayetin izlerini tamamen silecektir. Yeni anayasa, insan onurunu, bireysel hak ve özgürlükler ile toplumsal meşruiyeti, sistemin ahlaki ve demokratik temeli kabul edecek; bireyin ve toplumun geleceğe dair beklentilerini karşılamak üzere tasarlanacaktır. Yeni anayasa özgürlük, eşitlik ve adalet üzerine inşa edilecek; İNSAN ONURU yeni anayasanın temel ahlaki referansı olacaktır.”

Devamında ise, **sadece Anayasa metni ile Anayasal sistem tesis edilmediğinin bilincinde olduğunu belirterek**, doğrudan anayasal sistemle bağlantılı seçim kanunları, siyasi partiler kanunu ve sair temel kanunların, yeni anayasa metniyle birlikte bir bütün olarak yenileneceğini vaat edilmiştir.

1 Kasım 2015 Seçim Beyannamesinde AK Parti, önceki beyannamelerinden farklı olarak şu ifadelerle yer vermiştir; “İnsan hakları konusundaki sorunları tek tek ele alarak belirli bir takvim içerisinde çözmek için, AİHM içtihatları çerçevesinde, “İnsan Hakları İhlallerinin Önlenmesine İlişkin Eylem Planı”nı hazırladık ve hayata geçirdik.” Devamında ise, “Temel hak ve özgürlükler konusunda eksiklikleri gidereceğiz. Yeni anayasanın temel haklara ilişkin kısmını bu esaslara göre tanzim edeceğiz. Devletin siyasi, idari, yargısal ve ekonomik düzenini, insan onurunu ve temel hakları merkeze alacak şekilde tasarlayacağız. Bu çerçevede, TBMM İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu, Kamu Denetçiliği Kurumu ve Türkiye İnsan Hakları Kurumunu etkinleştireceğiz. Bu kurumların, AİHM ve BM kapsamında Türkiye’nin üstlendiği sorumlulukları hayata geçirmesi için gerekli tedbirleri alacağız” demiştir.

Bununla birlikte AK Parti diğer Siyasi Partilerden farklı olarak, **Yeni Anayasa ile Türkiye’nin katılımı ve çoğulculuğu esas alan ve etkili işleyen bir hükümet modeline bir başka deyişle “BAŞKANLIK SİSTEMİ” modeline kavuşmasını** elzem gördüklerini belirtmiştir.

Yeni anayasa ile ilgili olarak şu ifadeler de beyannamede yer aldı:

“Yeni anayasa, milletimizin kültürel ve toplumsal çeşitliliğini tanıyan, herhangi bir etnik veya dini kimliğe referans yapmayan bir vatandaşlık tanımını esas alacaktır.

Yeni anayasa toplumun herhangi bir kesiminin dışlanmasına yol açacak değer yargıları ve siyasal tercihler barındırmayacaktır. Anayasamız tüm toplumu kucaklayan, kader birliğimizi yansıtan, demokratik denge ve denetim ilişkisini esas alan bir mahiyette hazırlanacaktır.

Yeni anayasa, ortak değerleri ve çeşitlilik içinde birlik anlayışını esas alacaktır. Toplumsal hayatın ve siyasetin her alanını ayrıntılı bir biçimde düzenlemeyecek, her bir alanın kendi dinamiğinin ortaya çıkmasına imkân sağlayacaktır.”

Özetle; Demokratik hak ve özgürlüklerin korunmasını yeni anayasa ile güvence altına alıp, temel hak ve özgürlükleri geliştirmeye ve genişletmeye devam edileceği vurgulanmıştır.

Ancak 2015 Seçim Beyannamesinde belirtilen; “Önümüzdeki dönemde yeni anayasa ile birlikte yapacağımız reformlarla demokrasimizin ilerlemesi ve yönetim kalitemizin daha da iyileşmesi; bir taraftan ekonomik gelişmeyi hızlandıracak, insani kalkınmamıza hız verecek, diğer taraftan da uluslararası alanda Türkiye’yi daha saygın ve cazip bir ülke haline getirecektir” ifadesiyle, salt bu amacı taşıyan veya taşıyacak bir anayasanın gerçek anlamda insan haklarının özüne inemeyeceği kanaatindeyiz.

Temel Hak ve Özgürlüklere ilişkin ise AK Parti,

İktidar oldukları dönem süresince pek çok farklı alanda yaptıkları reformları belirttikten sonra, bireysel hak ve özgürlükler ile insan onurunu yüceltmeyi Yeni Anayasanın temel ahlaki referansı olarak kabul etmektedir.

Beyanname, “Geçmişte oluşu gibi ikinci atılım döneminde de topluma kimlik ve yaşam tarzı dayatılmasının karşısında olacağız. Bütün vatandaşlarımızın birinci sınıf olarak muamele gördüğü ve özgür fertler olarak yaşadığı bir ortamı tesis etmeye devam edeceğiz.

Kapsayıcı ve evrensel değerlere dayalı bir vatandaşlık anlayışı içerisinde, birliğimizi ve bütünlüğümüzü pekiştirmeyi sürdüreceğiz.” denilmiştir.

Öte yandan, farklı kesimlerin mağduriyetleriyle bir başka deyişle, bütün etnik, mezhebi ve dini kesimlere, başörtülü veya başı açık, köylü veya şehirli, kadın veya erkek, yoksul veya zengin, şu veya bu siyasi görüşten tüm vatandaşlarımıza eşit mesafede durduğunu ve her bir bireyin temel hak ve özgürlüklerden en ileri derecede yararlanacağı bir Türkiye’yi hedeflediklerini belirtmiştir.

- **CHP**

"Yaşanacak bir Türkiye" sloganını seçen CHP seçim vaatlerinde “**sıfırlamak**” fiilini slogan olarak kullandı. CHP'nin aile sigortasından, çalışanlara sağlanacak **yeni haklara kadar her türlü seçim vaadi, "sıfırlayacağız" sloganıyla duyuruldu.**

Cumhuriyet Halk Partisi'nin hem 2011 hem de 2015 tarihli seçim beyanamesi birbirine paralellik göstermektedir. Her iki Bildirgede de, Türkiye’de özgürlükçü demokrasinin kurulması için yeni bir toplumsal sözleşmeye, bu ülkede yaşayan herkesin özgürlüklerini alabildiğine genişleten ve hükümetlerin baskıcı politikalarından koruyan yeni bir anayasaya ihtiyaç duyduğunu belirtmiştir. Yeni anayasanın özgürlük, eşitlik, sosyal adalet, demokrasi ve laiklik ilkeleri üzerinde yükselmesi gerektiği ve aynı zamanda medeni, siyasi, sosyal, ekonomik, kültürel tüm insan haklarının bir bütün olarak yer aldığı ve hepsini eşit derecede koruma altına alması gerektiği şeklinde bir değerlendirme yapmıştır. Ayrıca yeni anayasanın hazırlanma sürecine de vurgu yapan CHP, demokratik bir Anayasa yapılmasının elzem olduğunu ifade etmektedir.

Yeni Anayasaya ilişkin bazı vaatlerini ise şu şekilde sıralamıştır; “*Çağdaş örneklerle uygun olarak, yeni Anayasa’yı toplumun tüm kesimlerinin katılımı ve mutabakatıyla hazırlayacağız. Bu amaçla yeni Anayasa’nın yüzde 10 seçim barajı ile yara almamış bir Meclis tarafından hazırlanmasına çalışacağız. Yeni Anayasa, hukuk devletini, yargı bağımsızlığını, kuvvetler ayrılığını, temel hak ve özgürlükleri ve sosyal devleti güvence altına alan, devletin meşruiyetini insan haklarının korunmasına ve geliştirilmesine dayandıran yeni bir ‘toplumsal sözleşme’ olacak.*”

Temel hak ve özgürlüklere ilişkin ise, Medeni ve siyasi haklar ile ekonomik, sosyal ve kültürel hakları bir bütünlük içinde değerlendireceğini, hepsine eşit oranda saygıyı temin edeceğini ve **tüm bu haklara uyumu denetlemek üzere Birleşmiş Milletler’in standartlarına uygun, yönetiminde insan hakları alanında çalışan sivil toplum örgütlerinin hâkim olduğu bir İnsan Hakları Ulusal Denetim Kurumu kuracaklarını** vaat etmiştir.

Ayrıca başta düşünce, ifade, bilgi alma, örgütlenme özgürlüğü ve özel hayata saygı hakkı olmak üzere tüm bireysel hak ve özgürlükleri teminat altına alacağını diğer yandan, çalışma hakkı, sendikal haklar, eğitim hakkı, barınma ve konut hakkı, çevre hakkı ve kentli hakkı olmak üzere, tüm sosyal hakları devletin uygulamakla yükümlü olduğu haklar haline getireceğini en önemlisi **Çocuk Haklarını** evrensel ilkeler çerçevesinde güvence altına alacağını vaatleri arasında yer vermiştir.

1 Kasım 2015 Seçim Beyannamesinde CHP, önceki beyannamelerinden farklı olarak şu ifadelerle yer vermiştir; *“CHP, temel hedefinin insan haklarının korunmak olduğunu, CHP iktidarının dış politikasının insan hak ve özgürlüklerine dayalı olacağını ve insan haklarını gözetmeyen ülkelerle olan ilişkilerin ülke ve liderle ilişki kurulmayacağı belirtilmiştir. Ayrıca insan haklarının güçlendirilmesi için uluslararası örgütler ve sivil toplum örgütleri ile iş birliği içinde çalışacağını ve Türkiye’yi insan haklarına saygılı, örnek bir ülke olacak; insan hakları örgütlerinin lider ülkesi ve yılmaz destekçisi konumuna geleceğini..”* vaat etmiştir.

- **MHP**

Milliyetçi Hareket Partisi’nin Anayasa konusunda 2011 ve 2015 seçim beyannameleri birbirine paralellik taşımaktadır. Beyannamelerde çizilen genel çerçeve şöyledir;

“Milliyetçi Hareket Partisi’nin güçlü iktidarında hedefimiz; Hukukun üstünlüğünü ve adaleti her alanda hâkim kılmak, Anayasanın ilk üç maddesinde anlam bulan esasları güçlendirecek, özgürlükleri esas alacak ve demokratik standartları yükseltecek “toplum sözleşmesi niteliğinde” bir anayasa yapmak, Cumhuriyetin temel niteliklerine sahip çıkmak, Temel insan hak ve hürriyetlerini teminat altına almak, ...” olarak belirtmiştir.

Ayrıca 1 Kasım 2015 Seçim Beyannamesinde; insan haklarının önemine vurgu yapmıştır.

Milliyetçi Hareket Partisi, yeni Anayasa yapılmasındaki önceliklerini ise şu şekilde sıralamıştır; *Siyasal yapıdaki anti demokratik uygulamaları tasfiye ederek modern demokrasilerde olduğu gibi düşünce, inanç, teşebbüs, örgütlenme ve benzeri alanlarda temel hak ve hürriyetleri güvence altına alan demokratik devlet yapısına ulaşılması, Vatandaşlarımızın aynı milletin bir ferdi olmaktan gurur duyacağı, ayrışmayı değil bütünleşmeyi, farklılaşmayı değil kucaklaşmayı, kutuplaşmayı değil kaynaşmayı sağlayacak toplumsal uzlaşmayı gerçekleştirmesi, Birbirinden uzaklaşmamış, birbirine yabancılaşmamış bir millet yapısı ile etnik köken, inanç, mezhep gibi özelliklerin milli kimliğin ve bin yıllık kardeşliğin zenginliği olarak görüldüğü bir toplum hayatına kavuşulması, Devletin taviz ve teslimiyet döngüsünden kurtulup bağımsız karar verebilen, yeryüzünde sözü geçen ve dünyaya başkent Ankara vizyonundan bakabilen kudret haline gelmesi, Bizi bir millet olarak tanımlayan, milli ve üniter varlığımızı güvenceye alan Anayasamızın başlangıç kısmında ve ilk üç maddesinde 62 63 ifadesini bulan esaslara ve Cumhuriyetin kurucu değerlerine saygı ve riayetin gerçekleşmesi, hususları üzerinde önemle durmaktadır.”*

Ayrıca Anayasa değişikliği veya yeni bir anayasa yapılması kapsamında hiçbir şekilde tartışmayacakları hususlara da ayrı bir başlık altında yer vermiştir.

Milliyetçi Hareket Partisi Anayasa ve temel hakları konusunda, çağdaş normlarda bir Anayasa için, mümkün olabildiğince geniş bir uzlaşma ile toplumun tamamının beklentilerini dikkate alan geniş bir vizyonla, farklı görüş ve düşüncelere saygı gösteren bir anlayışla, herkesin katkısının sağlanacağı uzlaşma arayışıyla ve ahlaka uygun yöntemlerle yapılmasını adeta bir **“Toplum Sözleşmesi”** niteliğinde olmasını gerekli gördüğünü vurgulamaktadır.

- **HDP**

2015 Seçim Beyannamesinde HDP; Yeni Anayasada barış hakkı, hakikat hakkı, sendika kurma hakkı, grev ve toplu sözleşme hakkı, sosyal güvenlik hakkı, temel gelir hakkı, konut hakkı, **engelli hakları, temiz suya ve yeterli gıdaya erişim hakkı**, vicdani red hakkı, kültürel kimlik hakkı, anadilini kullanma hakkı, eğitim ve öğrenim hakkı, bilgi edinme hakkı, adil yargılanma hakkı, **çocuk hakları**, yaşlı hakları, **hayvan hakları ile düşünce**, ifade ve örgütlenme özgürlüğü, din ve vicdan özgürlüğü, basın özgürlüğünü garanti altına alan hükümler yer alacağını ve Kadın eksenli yeni anayasayı tüm yurttaşlarla birlikte yapacağı vaadinde bulunmuştur.

Bildirgede ayrıca, amaçlanan Yeni Anayasa şöyle tarif edilmiştir:

"HDP eşitlikçi, cinsiyet özgürlükçü, sosyal, ekolojik ve demokratik bir anayasayı yapmak için tüm gücüyle çalışacak. HDP'nin öngördüğü anayasa; eşit yurttaşlık temelinde din, inanç ve vicdan özgürlüğü ile ekonomik, sosyal, siyasal, kültürel, bütün temel hak ve özgürlükleri güvenceye kavuşturur, ekolojik, doğal varlıkların ve hayvanların korunmasını esas alan bir anayasa olacak"

HDP Bildirgesinin “Demokratik Anayasa” bölümünde ise dikkat çekici bir vaade yer vermiştir. Bu vaat **iddia ve savunma makamlarının yargı sisteminde eşit hale getirileceği** vaadidir. Bildirgede, *"Savcılık ve savcıların çalışma büroları adliye binaları dışında ayrı bir kamu binasında oluşturulacak. Savcılığa bağlı adli kolluk teşkilatı oluşturulacak. Adli kolluk teşkilatı soruşturma sırasında avukatlara da hizmet sunacak"* denilerek avukat ve savcıların eşit tutulacağı belirtilmiştir.

Bununla birlikte, HDP ifade özgürlüğüne dikkat çekerek, **din, mezhep, felsefi görüş ayrımı yapmaksızın**, tüm halkların ve inançların kendilerini özgürce ifade etme haklarını savunduğu herkesin eşit ve özgür yurttaşlık hukuku içerisinde istediği gibi yaşamasını temel bir ilke olarak kabul ettiği hususu bildirgesinde vurgulanan vaatler arasında yerini almıştır.

1 Kasım 2015 Seçimleri için yayınladığı seçim beyannamesinde ise, cezaevlerinde bulunan binlerce hükümlünün her türlü hakkının korunması için çalışmalar yapacağını vaatleri arasına eklemiştir.

- **SP**

Saadet Partisi beyannamesinde genel olarak Anayasanın 2. Maddesinde hüküm altına alınan Cumhuriyetin nitelikleri arasında devletimiz "**sosyal bir hukuk devleti**" ilkesine atıf yaparak temel hak ve özgürlüklerin önemine kısaca vurgu yapmıştır.

Beynamede diğer Siyasi Partilerin beyannamelerinden farklı olarak; “Koşulları ve çerçevesi Anayasada belirlenecek hususlarda, 150 bin imza ile vatandaşlar kendilerini ilgilendiren konularda görüşülmek üzere, Dilekçe Komisyonu aracılığıyla TBMM’ye kanun teklifi verebilecekleri” imkânını getirecekleri vaadinde bulunmuştur. Devamında böylece vatandaşlarımızın kendilerini ilgilendiren tüm konularda söz ve karar sahibi olacağını belirtmiştir.

HAKLAR VE SİYASİ PARTİLERİN ‘COPY PASTE’ HEDEFLERİ

Şunu söylemek yerinde olacaktır; Siyasi partilerin pek çoğunun seçim bildirgelerinde insan haklarına ilişkin sorunlara değinmediklerine dikkat çekmek gerekmektedir. "**Ülkede temel insan hakları, bu hakların yansımaları olarak Sağlıklı Yaşam Hakkı(bağımlılıklar), Tüketici Hakları, Hasta ve Hekim Hakları, Kadın ve Çocuk Hakları, Sosyal Sigorta ve Güvenlik, Engelli Hakları, Yeni Anayasa konuları az sorunlu olarak algılanmakta, küçük palyatif değişikliklerle bu sorunların giderileceği imajı verilmektedir.**

Kişisel ve siyasal haklar açısından Siyasi Partilerden bazılarının hiçbir şekilde, işkence ve kötü muameleye, ifade özgürlüğüne, farklı dil ve kültürel özelliklere sahip yurttaşların bu özelliklerinin korunması ve geliştirilmesi sorununa değinmedikleri, **somut insan hakları sorunlarından çok genel ifadeler kullanmayı tercih ettiklerine dikkat çekmek isteriz.**

SONUÇ

Bu araştırma çerçevesinde;

Siyasi Partilerin 2011 ve 2015 (1 Kasım dâhil) Seçim Beyannameleri incelendiğinde;

Tabloda belirtilen başlıklar ile Partilerin Seçim Beyannamelerindeki ifadelerin birçoğunun, **gerek Ulusal ve gerekse Uluslararası İnsan Hakları Belgeleriyle yeteri kadar ÖRTÜŞMEDİĞİ** ve bu standartlara sahip olmadığı kanaatine varılmıştır.

Ayrıca Yukarıda kaleme aldığımız Partilerin beyannameleri için bir genelleme yapacak olursak; bu Partilerin ülke sorunlarına ve bahsi geçen sorunlara ilişkin çözüm önerileri arasında benzerlikler bulunmaktadır. Bu kapsamda, araştırma konusu bu 5 Siyasi Parti de Türkiye’nin yeni bir Anayasaya ihtiyaç duyduğunu ya da temel hak ve özgürlükler bakımından sorunlar yaşadığını ifade etmiştir.

Bu problemlere ilişkin doğal olarak farklı siyaset etme gelenekleri taşıdıklarından olsa gerek, **“UZLAŞMA” ARAYIŞINA GİRMEMELERİ DİKKAT ÇEKİCİ BİR NOKTA OLMAKLA BİRLİKTE, BİR OLABİLMEK ADINA, ORTAK BİR ÇÖZÜM GELİŞTİREBİLECEKLERİNE YER VERMEMELERİ TARAFİMİZA HAYAL KIRIKLIĞI YARATMIŞTIR. KAMUOYUNDA DA AYNI HAYAL KIRIKLIĞINI YAŞATACTIR.**

Uygulama ile seçim beyannamesinde yer alan idealize edilmiş süslü cümleler arasında ciddi farklar vardır.

Bu çerçevede, Siyasi Partilerimizin, belirtilen bu hususlarda duyarlı olmasını, eksiklerin tamamlanması ve gereken politikaların oluşturulması için bir an önce harekete geçmesini temenni ediyoruz.

Kamuoyuna Saygı ile sunuyoruz.

HUKUK VAKFI adına

Mine TUNCAY

Katılımcı Sivil Toplum Kuruluşları

— **Hasta Hakları Aktivistleri Derneği**

— **İnsan Hakları ve Mazlumder İçin Dayanışma Derneği (MAZLUMDER)**

— **Tüketiciler Birliği**

— **Sağlık ve Gıda Hareket Derneği**